

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Sancti Gregorii Moralis Expositionis In Beatum Iob Liber Decimvsqvtvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

S AN C T I G R E G O R I I
M O R A L I S E X P O S I T I O N I S
I N B E A T V M I O B
L I B E R D E C I M V S Q V I N T V S .

CAP.
XX.

RESPONDENS autem Sophar Naamathites, dixit: Idcirco cogitationes meae varie succedunt sibi, & mens in diversa rapitur. Doctrinam qua me arguis, audiam: & spiritus intelligentiae meae respondebit mihi. Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocrite ad instar puncti. Si ascenderit usque ad caelum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinum in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent, Vbi est? Velut somnium avolans non invenietur: transiet sicut visio nocturna. Oculus qui eum viderat, non videbit: neque ultra intuebitur eum locus suus. Filii eius atterentur egestate: & manus illius reddent ei dolorem suum. Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiae eius, & cum eo in pulvere dormient. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua. Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo. Panis eius in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus. Divitias quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ. Non videat rivulos fluminis torrentis mellis & butyri. Luet qua fecit omnia, nec tamen consumetur: iuxta multitudinem ad inventionum suarum, sic & sustinebit. Quoniam confringens nudavit pauperis domum: rapuit, & non edificavit eam: nec est satiatus venter eius. Et cum habuerit qua concupierat, possidere non poterit. Non remansit de cibo eius: & propterea nihil permanebit de bonis eius. Cum satiatus fuerit, artabitur: aestuabit, & omnis dolor irruet in eum. Vtinam impleatur venter eius, ut emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum. Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum arcum. Edultus, & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua. Vadent, & venient super eum horribiles: omnes tenebrae abscondite sunt in occultis eius. Devorabit eum ignis, qui non succenditur: affligetur relictus in tabernaculo suo. Revelabunt cali iniquitatem eius, & terra consurget adversus eum. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei. Hac est pars hominis impii à Deo, & hereditas verborum eius à Domino.

CAPUT PRIMUM.

QUIA amici beati Job nequaquam perversi esse potuerunt, Sophar Naamathitis verba testantur, qui de ore eius terrorem venturi iudicij audiens, protinus adjungit: [Idcirco cogitationes meae varie succedunt sibi, & mens in diversa rapitur.] Ac si apertis vocibus dicat: Quia extremi iudicij terrorem confidero, idcirco cogitationum tumultibus in timore confundor. Tanto se quippe animus amplius in cogitatione dilatat, quanto illud esse terribile, quod imminet, pensat. Et in diversa mens rapitur, quando modò mala quae egit, modò bona quae agere neglexit, modò reprehensibilia, in quibus est, modò recta quae sibi adhuc deesse conspiciunt, sollicito pavore perpendit. Sed amici beati Job cum assiduitate vitae illius docti bene vivere noverint, pensare tamen subtiliter Dei iudicia nescientes, mala hic justorum quempiam posse recipere non credebant. Unde & eundem sanctum virum iniquum esse suspicati sunt, quem flagellatum viderunt, atque ex hac suspitione agebatur, ut in ejus quoque increpationem dilaberentur; ad quam tamen increpationem quasi sub quadam reverentia descendunt. Unde Sophar subjicit, dicens: [Doctrinam qua me arguis, audiam: & spiritus intelligentiae meae respondebit mihi.] Ac si aperte dicat: Tua quidem verba audio, sed an rectè prolata sint, spiritu meae intelligentiae discerno. Nam qui dicentis verba despiciunt, doctrinam ejus non ad adjutorium, sed ad occasionem certaminis sumunt, ut audita potius ju-

A dicent quam sequantur. His itaque sub quodam moderamine praemissis, in apertam jam beati viri exprobrationem profilit, cum subjungit:

Quod quidquid inter initium & finem clauditur, breve sit: & quod in articulo mortis hypocritarum gloria evanescit.

CAPUT II.

HOc scio à principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocrite ad instar puncti. Liquec nunc, quia suae intelligentiae spiritu inflatus, eas quas contra impios sententias profert, in beati Job redargutionibus inflectit. Quem enim prius justa agere, & postmodum pœnas tolerare conspexit, omne in illo hypocritismum aestimat fuisse quod vidit; quia videlicet à justo Deo justum famulum affligi posse non credit. Sed nos eisdem ejus sententias, quas non rectè rectas proculit, sollicita intentione pensantes exequamur: & contemnentis quod falsum contra beatum Job loquitur, intueamur quam vera dicat, si hæc contra impios loqueretur. Ait itaque: [Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit.] Dicturus breviter vitam presentis, cordis oculum ad exordium reduxit originis: ut ex antea actis colligat, quam nulla sint quae videntur aliqua esse dum sunt. Si enim ab ipso humani generis exortu usque ad hoc tempus in quo sumus, mentis oculos ducimus, omne quod finire potuit, quam breve fuerit videmus. Ponamus enim quemlibet hominem à primo die mundi conditi,

usque ad hodiernum diem vitam ducere, hodie A
tamen eandem vitam quam quasi longam ducere
videbatur, finire: ecce finis adest, præterita jam
nulla sunt, quia cuncta transferunt. Futurum in
hoc mundo nihil est, quia nullum ad vitam, vel
brevissimum restat momentum. Ubi est ergo lon-
gum tempus, quod inter initium finemque depre-
hensum, ita consumitur, ac si nec breve umquam
fuisset: Impij itaque quia præsentem vitam dili-
gunt, in ea proculdubio elati percipere laudem
querunt. Linguae favoribus extolluntur, nec esse
boni, sed dici appetunt. Quam videlicet laudem
longam esse existimans, dum assequuntur: sed bre-
vem intelligunt fuisse, dum amittunt. In fine quip-
pe eis ostenditur, quam nihil fuerit quod amave-
runt. Unde rectè contra eosdem impios dicitur: B
[*Hoc scio à principio, ex quo p̄stitus est homo super
terram, quòd laus impiorum brevis sit.*] Ubi aptè
subjungitur: [*Et gaudium hypocrite ad instar pun-
cti*] Sæpe hypocrita dum sanctum se simulat, &
iniquum exhibere minimè formidat, ab omnibus
honoratur, eique sanctitatis gloria defertur ab iis
qui exteriora cernunt, sed interiora perspicere ne-
queunt. Unde fit, ut gaudeat in prima sessione,
hilaris fiat in primo recubitu, inpletur in prima sa-
lutatione, elevetur in reverenti voce obsequen-
tium, & superba cogitatione tumeat in famulari
subditorum: sicut voce quoque Veritatis de tali-
bus dicitur: *Omnia verò opera sua faciunt, ut vi-
deantur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria
sua, & magnificant simbrias suas. Amant autem
primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in
synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab
hominibus, rabbi.* Sed hoc eorum gaudium æter-
nitati comparatum, quid erit, quando irruente
mortis articulo, ita consumitur, ac si omnino non
fuerit? Cujus nimirum gaudij lætitia pertansit,
& pœna permanet, & cum res amittitur, causa
durat. Bene autem dicitur: [*Gaudium hypocrite
ad instar puncti.*] In puncto enim stylus mox ut
ponitur, levatur, nec mora ulla agitur, ut per ex-
primendam lineam trahatur. Gaudium ergo hy-
pocrite ad similitudinem puncti est, quia apparet
ad momentum, sed disparet in perpetuum: & si-
cut stylus in puncto, dum ponitur, levatur, sic
hypocrita præsentis vitæ gaudia dum tangit, amit-
tit. De quo subditur:

*Quòd hujus sæculi gloriam electi reputant sicut stercus,
& quòd non æstimatione humana, sed ex divino
iudicio quisque sit sanctus.*

CAPUT III.

*Si ascenderit usque ad cælum superbia ejus, & ca-
pit ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinum in fine
perdetur.* Superbia hypocrite usque ad cælum af-
cendere dicitur, quando ejus elatio celestem agere
vitam videtur. Cujus etiam caput quasi nubes tan-
git, quando principalis pars, videlicet intellectus
illius, sanctorum præcedentium coæquari meritis
creditur. Sed quasi sterquilinum in fine perdetur:
quia in morte sua cum ad tormenta ducitur, ster-
coribus vitiorum plenus, à malignis spiritibus con-
culcatur. Gaudia etenim vitæ præsentis, quæ injus-
ti æstimant magna bona, justis stercora deputant.
Unde scriptum est: *De stercore boum lapidatus est
piger.* Is ergo qui Deum sequi noluerit, ab amore
æternæ vitæ pigrescit. Et quoties rerum tempora-
lium damno percutitur, ex his nimirum affligitur,
quæ justis viri velut stercora contemnunt. Qui ergo
ex terrenarum rerum percussione atteritur, quid
aliud quam de boum stercore lapidatur? Et rectè
hypocrita sterquilinio similis dicitur: quia dum
temporalem gloriam habere appetit, modò per co-
gitationem apud semetipsum tumet: modò eandem

gloriam aliis invidet, eamque alios veraciter ha-
bentes irridet. Quot ergo vitis plenus est, quasi tot
stercoribus in conspectu æterni judicis illius pectus
foetet. Dicitur igitur: [*Si ascenderit usque ad ca-
lum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit,
quasi sterquilinum in fine perdetur.*] Qui est cele-
stem vitam se agere simulat, est intellectum suum
esse similem veris prædicatoribus ostentat, quasi
sterquilinum tamen in fine perdetur: quia mens
illius pro vitiorum suorum foetore damnabitur. Se-
quitur [*Et qui eum viderant, dicent, Vbi est?*] Ple-
rumque hypocritarum vita etiam ab omnibus re-
proba in fine cognoscitur: ut signis jam apertiori-
bus, qui fuerint ostendantur. Qui ergo hunc elati-
um viderunt, de extincto dicent, *Vbi est?* Quia
neque hinc ubi elatus fuerat, apparet, neque in æter-
nitatis requie, de qua esse putabatur. De cujus bre-
vitate vitæ adhuc aptè subjungitur:

*Quòd sanctitas hypocritarum somniantium similitu-
dinem habeat, in quibus est ostensio phantasmatis,
non certitudo virtutis.*

CAPUT IV.

*Velut somnium avolans non invenietur: vana
sicut visio nocturna.* Quid est vita hypocrite,
nisi quædam visio phantasmatis, quæ hoc ostendit
in imagine, quod non habet ex veritate? Unde
rectè quoque somnio comparatur: quia ab eo omnis
laus & gloria quasi dum tenetur, amittitur. Sæpe
namque in nocturna visione, nonnulli pauperes,
factos se divites admirantur, deferti sibi honores
aspiciunt, divitiarum moles, obsequentium multi-
tudinem, pulchritudinem vestium, abundantiam
ciborum sibi met adesse considerant; gaudent se eva-
sisse penuriam, quam cum gemitu tolerabant: sed
repente cum evigilant, inveniunt quam falsum fue-
rit quod gaudebant, eosque evigilasse pœnitent: quia
vigilantes inopia vera tener. Sic hypocritarum men-
tes, dum aliud est quod agunt, atque aliud quod ho-
minibus ostendunt, laudes de ipsa sanctitatis osten-
tatione recipiunt: in æstimatione hominum multis
melioribus præferuntur, & cum intus apud se tacita
cogitatione superbiunt, foris se humiles demon-
strant. Cumque ab hominibus immoderatè laudan-
tur, tales esse se quoque apud Deum existimant,
quales se gaudent hominibus innotuisse. Unde fit,
ut etiam æternæ vitæ percepturos se præmia præfu-
mant; & qui hinc de humanis favoribus exultant, il-
lic se habituros requiem omnino non dubitent. Sed
inter hæc occulta vocationis hora subrepat: & cum
carnis oculos claudunt, mentis aperiunt, moxque
ut supplicia æterna receperint, ibi vident, quia vir-
tutum æstimatione divites in somnis fuerunt. Bene
ergo de hoc hypocrita dicitur: [*Transiet velut visio
nocturna.*] Quia hoc, quòd se ad momentum divi-
tem humanis æstimationibus videt, de ostensione est
phantasmatis, non de soliditate virtutis. Nam cum
mens ejus in morte carnis evigilat, cognoscit pro-
culdubio, quia favores circa se hominum dormiens
videbat. Sequitur:

*Quòd locus hypocrite sit cor adulantium: & quòd vitia
adulescentia ejus, cum eo in pulverem deveniant,
cum usque ad mortem in iniquitate perseverant.*

CAPUT V.

*Oculus qui eum viderat, non videbit: neque ul-
tra intuebitur eum locus suus.* * Quis est locus * al.
hypocrite, nisi cor adulantium? Ibi quippe requies-
cit, ubi favores invenit. Oculus ergo qui eum vi-
derat, non videbit: quia subtractus morte, stultis
amatoribus suis absconditur, qui eum consueve-
rant admirando conspiciere. Nec ultra eum locus
suus intuebitur; quia linguæ adulantium hunc ad

Matth.
23. 5

3.

Ecclesi.
22. 6

judicium favoribus non sequuntur. Sed ramen quousque vivit, ea quæ ipse agit, etiam sequaces suos docere non desinit, & per erroris sui pravitatem, alios quoque ad eam quam exhibet, generat simulationem. De quibus hic apud subditur: [*Filij eius atterentur egestate.*] Scriptum est: *In malevolam animam non introibit sapientia.* Et per Psalmistam dicitur: *Divites egerunt, & esurierunt.* Si enim de exteriori fame egestas eorum & esurire diceretur, profecto divites non essent, qui pane corporis indigerent. Sed quia dum exteriori multiplicantur, interiori inanes fiunt, & divites pariter & egestes esse memorantur: quia videlicet pane sapientia satari minimè merentur. Filij itaque hujus hypocrita atteruntur egestate: quia hi qui in hypocrisis ex ejus imitatione nascuntur, dum veritatis soliditatem non tenent, in cordis egestate deficiunt. [*Et manus illius reddent ei dolorem suum.*] Quid per manus, nisi opera designantur? Manus itaque illius ei dolorem reddent: quia damnationem justam ex iniqua recipiet operatione. Bene autem non dabunt, sed reddent, dicitur: quia perverse ejus actiones, aeternum ei supplicium quasi quoddam debitum solvent. Sed priusquam ad aeterna supplicia perveniant, qualem se hic exhibeat, plenius adjungat. Sequitur: [*Ossa ejus implebuntur vitiiis adolescentia ejus, & cum eo in pulvere dormient.*] Origo prave inchoationis, causas culpæ etiam præsumendo multiplicat. Dum enim mala agere quisque cæperit, usu jam deterius in hoc quod inchoaverat, excrescit. Quid itaque adolescentia hujus hypocrita, nisi inchoatio pravitatis est? In adolescentia quippe jam libido fervescere inchoat. Et tunc adolescentiam hypocrita habet, cum appetere & amplecti libidinem gloria cæperit. Quam in eo dum adulantium blanda fomenta multiplicat, robustiorem reddunt, & quasi in ossa convertunt. Hoc enim quod malè cæperit, pejus quotidie per consuetudinem roborat. Dicitur itaque: [*Ossa ejus implebuntur vitiiis adolescentia ejus;*] quia dura in eo pravitatum consuetudines à vitio sumptæ, sunt pessimæ inchoationis. Unde scriptum est in Proverbiis: *Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Quæ nimirum ossa cum eo in pulvere dormiant, quia eorumque in illo iniquæ consuetudines perdurant, quò hunc ad mortis pulverem pertrahant. Cum eo enim in pulvere ossa vel vitia dormire, est usque ad pulverem eum non deserere, id est, usque ad mortem ab iniquitate minimè cessare. Tenent igitur illum prave consuetudines, quæ semel cæperunt, atque quotidie duriores existunt. Et cum illo in pulvere dormiant: quia non nisi cum ejus vita finiuntur. Sed hæc intelligi & aliter possunt. Habet namque hypocrita nonnumquam forte ac validum aliquid in operatione: sed dum multa bona se simulat habere quæ non habet, perdit etiam ea quæ habet. Unde bene nunc dicitur: [*Ossa ejus implebuntur vitiiis adolescentia ejus.*] Quia cum levis ac mobilis multa pueriliter facit, etiam in iis quæ fortia egerit, in vitio mollescit. Quæ videlicet ejus ossa cum eo in pulvere dormiant: quia scilicet sicut pulvis est omnis simulatio illa, quam agit; ita & in illo si quid habet validum, omni soliditate vacuatur: ut per virtutis arrogantiam hoc quoque perdat, quod in eo potuit esse virtutis. Ossa ergo cum eo in pulvere dormire, est cum pravis ejus actibus etiam si qua sunt bene acta, deperire. Sequitur: [*Cum enim dulce fuerit in ore ejus malum, abscondet illud sub lingua sua.*] In ore hypocrita malum dulce est, quia ei est iniquitas suavis in mente. Os quippe cordis, cogitatio est; de qua scriptum est: *Labis dolosa in corde, & corde locuta sunt mala.* Sed hoc malum, quod in ore hypocrita dulce est, sub lingua ejus absconditur: quia asperitas malitiæ quæ latet in mente, sub regimine blandæ locutionis operitur. Malum namque in lin-

gua, & non sub lingua esset, si loquens hypocrita malitiam suæ pravitatis aperiret. Sed sicut plerique justorum, cum quosdam agere perverse conspicunt, qui duris sunt increpationibus feriendi, in lingua asperitatem sumunt, sed sub lingua mentis suæ benignitatem contegunt. Unde & sanctæ Ecclesiæ sponsi voce dicitur: *Mel & lac sub lingua tua.* Qui enim mentis suæ dulcedinem aperire infirmis nolunt, sed loquentes quadam eos asperitate feriunt, & tamen inter verba aspera quasi latenter quiddam dulcedinis intermittunt, hi videlicet non in lingua, sed sub lingua habent dulcedinem: quia inter dura quæ proferunt, emittunt quædam blanda & dulcia, quibus contristati mens possit ex benignitate refoceri. Ita perversi quique, quia malum non in lingua, sed sub lingua habent, sermonibus dulcia præcedunt, & cogitationibus perverse molliuntur. Hinc est enim quòd Joab Amasæ mentum dexterâ tenuit, sed sinistram ad gladium latenter mitrens, ejus viscera effudit. Dexterâ quippe mentum tenere, est quasi ex benignitate blandiri. Sed sinistram ad gladium mittit, qui latenter ex malitia percutit. Hinc de ipso quoque eorum capite scriptum est: *Sub lingua ejus labor & dolor.* Qui enim non aperte mala quæ cogitat, ostendit, labore ac dolorem eorum, quorum mortem appetit, non in lingua exerit, sed sub lingua premit. Bene autem de hoc hypocrita subditur:

Quod peccatores abscondentes peccata sua, parant sibi: & quod scientia legis, de qua gloriantur, non vivificet eos, sed animam tanquam venenum inficiat.

CAPUT VI.

Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo. Malo enim quod diligit, parcat: quia non hoc in semetipsum ponendo persequitur. Unde & additur: [*Non derelinquet illud.*] Si enim vellet relinquere, nequaquam parceret: quia persequeretur. Sed hoc celat in gutture, quia sic servat in cogitatione, ut nunquam proferat in voce. Sequitur: [*Panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus.*] Quod panis in utero, hoc est fatietas temporalis delectationis in mente. Satietur ergo nunc hypocrita illata laude, delectetur honoribus; panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus: quia fatietas transitorie delectationis, in retributionis fine ad amaritudinem vertetur: & fel aspidum, id est, malignorum spirituum, persuasio fuisse cognoscitur, quod hic laus gloria esse credebatur. Tunc enim iniqui vident quòd antiqui serpentis veneno infecti sunt, dum flammis ultricibus traditi, cum eodem suo persuasore cruciantur. Panis itaque iste aliud in ore sapit, sed aliud in utero: quia transitorie delectationis lætitia dulcis est, cum hic quasi mandendo agit: sed amarescit in utero, quia peracta lætitiâ deglutitur ad pœnam. Vel certe, quia panis, Scripturæ sacræ intelligentia non inconvenienter accipitur, quæ mentem reficit, eique boni operis vires præbet, & plerumque hypocrita etiam sacri eloquij eruditi mysteriis studet; non tamen ut ex eisdem vivat, sed ut ceteris hominibus quàm sit doctus appareat; panis ejus in utero illius in fel aspidum intrinsecus vertetur: quia dum de sacræ legis scientia gloriatur, vitæ potum convertit sibi in veneni poculum; & inde reprobis moritur, unde ad vitam erudiri videbatur. Neque hoc autem inconvenienter accipitur, quòd nonnumquam hypocrita, dum doctrinæ verbo ad ostensionem studet, divino judicio cæcatus, hoc ipsum verbum prave intelligit, quod malè quærit. Cum verò in errorem hæreseos labitur, contingit ei, ut sicut de felle aspidum, sic infelix de pane moriatur: & in doctrinæ sua mortem invenit, quia in verbis

verbis vitæ vitam minimè quæsit. Sæpe verò evenit, ut divinæ admonitionis eloquia, etiam si rectè hypocrita intelligat, quia in opere nequaquam servat, hæc etiam priùs quàm presentis vitæ cursum finiat, amittat: ut perdat seire, quod sciendo noluit agere. Unde & subditur:

Quod hypocrita in reprobum sensum justè traduntur: & quia contemnunt finem, quæ dicunt, ad ultimum nec dicunt, nec faciunt.

CAPUT VII.

Divitias quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.] Vult hypocrita seire divina eloquia, nec tamen facere. Vult doctè loqui, nec vivere. Pro eo ergo quòd non agit quæ novit, etiam hoc quòd novit, amittit: ut quia scientiæ suæ puram operationem non sociat, contempta puritate boni operis & scientiam perdat. Divitias igitur sacræ legis, quas legendò evoravit, obliviscendo evomit, easque de ventre illius Deus extrahit: quia quòd observare noluit, iusto iudicio de ejus memoria evellit: ne præcepta Dei saltem in lingua teneat, quæ non servavit in vita. Unde per Prophetam dicitur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Quæ etiam verba doctrinæ, si quando contingit, ut hypocrita usque ad finem videatur in ore retinere, inde magis damnabitur, unde bono Dei munere etiam malus minimè privatur. Scriptum quippe est: Memoria retinentibus mandata ejus, ut faciant ea. Qui ergo mandata illius memoriâ retinet, sed nequaquam facit, hic in doctrinæ verbis sententias, quibus damnetur, tenet.*

Quid sit quòd Zacharias volumen volans vidit, cuius longitudo viginti cubitorum, & latitudo decem cubitorum erat.

CAPUT VIII.

Hinc quippe in Zacharia scriptum est: *Quid tu vides Zacharia? Et dixi: Ego video volumen volans, longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum. Et dixit ad me: Hæc est maledictio, quæ egredietur super faciem universæ terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur. Quid namque est volumen volans, nisi Scriptura sacra? Quæ dum de cælestibus loquitur, ad superiora mentis nostræ levat intentionem: quia dum illam super nos esse aspicimus, ima attendere, id est concupiscere devitamus. Quæ latitudinem decem cubitorum, longitudinem verò viginti habere perhibetur: quia latitudo operationis nostræ simpla est, & longanimitas spei in duplum tenditur, quoniam pro bono nostro opere & hic nobis mentis requies, & illic gaudia æterna præparantur, Veritate attestante, quæ ait: *Si quis reliquerit domum, aut agros, & cetera, centuplum in hoc sæculo recipiet, & in futuro vitam æternam possidebit.* Centenarius quippe numerus decemplexato denario fit perfectus. Hic itaque centuplum recipit, qui et si nihil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis jam in hoc sæculo habere nihil quærit. Quia ergo per hanc duplum nobis pro simplo redditur, rectè hoc volumen per viginti cubitos in longum tenditur, quòd per decem dilatatur. Sed quia hæc ipsa sacra eloquia ad æternam damnationem sunt eis qui illa vel seire nolunt, vel certè sciendo contemnunt, rectè de hoc volumine dicitur: *Hæc est maledictio, quæ egredietur super faciem universæ terræ. Et cur maledictio dicatur, adjungit: Quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur.* Hypocrita igitur, quia secundum verba legis quæ novit, vivere contemnit, & de doctrina favores quærit, fur judicabitur: quia per hoc quòd iusta*

S. Greg. Tom. I.

loquitur, laudem sibi vitæ iustorum rapit. De quo adhuc bene subditur:

Quod qui suggestionem diaboli, quasi leniter ab initio suadentis libenter accipit, postmodum captus veneno tentationis violente necatur.

CAPUT IX.

Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ.] Alpis parvus est serpens, vipera verò prolixioris est corporis: & aspides ova gignunt, atque ex ovis eorum filij procreantur: viperæ autem cum conceperint, filij earum in ventre sæviunt, qui ruptis lateribus matrum ex earum ventribus procedunt. Unde & vipera, eo quòd vi pariat, nominatur. Vipera itaque sic nascitur ut violenter exeat, & cum matris suæ extinctione producat. Quid ergo per aspides parvos, nisi latentes suggestiones immundorum spirituum figurantur, qui cordibus hominum parva priùs persuasione subrepunt? Quid verò per linguam viperæ, nisi violenta diaboli tentatio designatur? Priùs enim leniter subrepat: postmodum verò etiam violenter trahit. Caput itaque aspidum fugit: quia initium suggestionis occultæ parvum priùs in corde nascitur, sed occidit eum lingua viperæ: quia postmodum capta mens veneno violentæ tentationis necatur. Primum subtilibus consiliis ad cor hominis immundi spiritus loquuntur: qui dum leniter persuadent, quasi venenum aspidum fundunt. Unde scriptum est: *Ova aspidum rumpunt, & telas araneæ texerunt. Qui comederit de ovis eorum, morietur: & quod confortum est, erumpet in regulum.* Ova quippe aspidum pravis hominibus rumpere, est malignorum spirituum consilia, quæ in eorum cordibus latent, perverfis operibus aperire. Telas quoque araneæ texere, est pro hujus mundi concupiscentia, temporalia quælibet operari. Quæ dum nulla stabilitate solidata sunt, ea proculdubio ventus vitæ mortalis rapit. Bene autem additur: *Qui comederit de ovis eorum, morietur: quia qui immundorum spirituum consilia recipit, vitam in se animæ occidit. Et quod confortum est erumpet in regulum: quia consilium maligni spiritus quòd corde regitur, ad plenam iniquitatem nutritur. Regulus namque serpentum rex dicitur. Quis verò reproborum caput est, nisi Antichristus: Quod ergo confortum fuerit, erumpet in regulum: quia is qui in se enutrienda aspidis consilia recipit, membrum iniqui capitis factus, in corpus Antichristi accrescit. De hoc itaque hypocrita dicitur: [Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ:] quia cum iniquam suggestionem antiqui hostis libenter suscipit, violentis se postmodum ejus tentationibus devictus tradit. Unde & in paradiso quoque, stanti homini verba blandæ persuasionis intulit: sed quem semel rapuit ad consensum, jam nunc etiam renitentem trahit, & corruptionis suæ delectationibus devictum, pæne violenter interficit. Sed fortasse hæc ipsa intelligere, etiam per contrariam interpretationem valemus. Nam quia veneno suo alpis concitè, vipera autem tardiùs occidit; per aspidem violenta & subita, per viperam verò lenis & diuturna tentatio designatur. Unde & illi mors in suctione capitis, viperæ autem in lingua esse perhibetur: quia repentina tentatio sæpe inopinatam mentem mox ut fugit interficit; longa verò tentatio, quia prava diutius persuadendo suggerit, velut ex lingua viperæ occidit. Et quia omnis hypocrita immundorum suggestionem spirituum, quasi serpentum veneno penetratus, quæ sint superna sancti spiritus dona nequaquam considerat, dum intentionem cordis in exterioribus favoribus divulgat, rectè subjungitur:*

E e

Pf. 99. c

Pf. 102. d

Zach. 5.

7.

Matt. 19. d

Luc. 18. a

Zach. 5.

1sa. 59. a

Ibid.

Gen. 3. a

Quod per mel dulcedo divinitatis, per butyrum dulcedo misericordiae, quam Christus Deus & homo nobis ostendit, non incongruè accipiatur.

CAPUT X.

Non videat rivulos fluminis torrentis mellis & butyri.] In Evangelio Dominus dicit: *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aqua viva.* Ubi Evangelista subiungit, dicens: *Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Rivuli ergo sunt fluminis, dona Spiritus sancti. Rivulus est fluminis charitas, rivulus fluminis fides, rivulus fluminis spes. Sed quoniam omnis hypocrita nec Deum, nec proximum diligit, cum transitoriam mundi gloriam quærit, rivulos fluminis non videt; quia irrigatione non infunditur charitatis. Hypocritarum præsentia luera quærit, munera futura despiciunt, & fidem non habens, rivulum fluminis mente non videt; quia est fides rerum argumentum non apparentium. Et dum retinet hypocrita quæ videntur, spem negligit eorum quæ non videntur. Rivulum ergo fluminis per desiderium non videt; quia solis visibilibus intendit. Et scriptum est: *Quod enim videt quis, quid sperat?* Rivulos ergo fluminis vidisset, si hæc præsentis mundi gloria oculos clauderet, eosque ad cælestis patriæ amorem aperiret. Et notandum, quod non rivos, sed rivulos dicit. Accipi enim rivuli fluminis possunt ea dona spiritalia, quæ in amantis mentem ita de cælestibus subtiliter currunt, ut per os carnis expleri non possint. Sæpe namque amantis animus tanto contemplationis munere repletur, ut videre valeat, quod loqui non valet. * Fluminis autem torrens, est ipsa inundatio Spiritus sancti, quæ in contemplantis animum exuberanti infusione colligitur, cum mens plus quam intelligere sufficit, repletur. Et sciendum, quia cum nos Spiritus sancti gratia infundit, melle nos pariter & butyro replet. Mel enim desuper cadit, butyrum verò ex animalium lacte colligitur. Mel itaque ex acere, butyrum verò ex carne est. Summi autem Patris unigenitus, cum sit Deus super omnia, homo est factus inter omnia. Qui cum nos dulcedine divinitatis suæ & mysterio incarnationis replevit, melle nos pariter & butyro satiavit. Quia ergo spiritus Christi mentem quam repleverit, & divinitatis eius dulcedine, & incarnationis fide lactificat; isti rivuli torrentis fluminis mellis simul & butyri esse memorantur: quia & de cognitione Dei alta mentem suavitare reficiunt, & de incarnationis gratia * charismatis hanc mysterio perungunt. Sed iste hypocrita quia in exterioribus favoribus fufus, hæc interna dona non percipit, ad quæ post supplicia tendat, adiungit, cum subditur:

Quod peccatores in morte ideo non consumuntur, ut semper supersit in eis quod consumatur.

CAPUT XI.

Let quæ fecit omnia, nec tamen consumitur.] Per solvit enim in tormento ea quæ hinc illicite servavit desideria; & flammis ultricibus traditus, semper moritur, quia semper in morte servatur. Non enim in morte consumitur: quia si consumeretur vita morientis, cum vita etiam pœna finiretur. Sed ut sine fine cruciatur, vivere sine fine in pœna compellitur; ut cuius vita hinc mortua fuit in culpa, illic eius mors vivat in pœna. Dicit ergo: [*Luct quæ fecit omnia, nec tamen consumitur.*] quia cruciatur, & non extinguitur: moritur, & vivit: deficit, & subsistit: finitur semper, & sine fine est. Hæc solo auditu valde terribilia, quanto magis passione? Sed quia multitudo iniquitatis eius exigit, ut carere suppliciis numquam possit, aptè subiungitur: [*Iuxta multitudinem advenionum suarum, sic & sustine-*

A bit.] Qui enim multa invenit ad culpam, novis inventionibus cruciatur in pœna. Nam quod hinc suspicari non potuit, hoc illic ultioni traditus sentit. Sicut enim exercitati in bonis operibus electi nonnumquam plus student agere, quam eis dignatus est Dominus jubere: carnis enim virginitas nequam iussa est, sed tantummodo laudata: nam si illa juberetur, nimirum conjugium jam culpa crederetur; & tamen multi virtute virginitatis pollent, ut videlicet plus impendant obsequio, quam acceperunt præcepto: sic plerumque perverfi quique in pravis actibus exercentur, ut plus inveniunt in perversa operatione quod faciant, quam ex usu reprobatorum iniquitatis accipere exempla poterunt. Unde & amplioris retributionis tormento feriuntur, quia & ipsi ex semetipsis amplius actiones pravas, de quibus ferri debeant, invenerunt. Bene itaque dicitur:

Quod licet omnium damnatorum inmania sint tormenta, gravius tamen puniuntur adinventores malorum, qui studio malignitatis ea flagitia ex se excogitaverunt, quorum exempla in aliis reprobis non invenerunt.

CAPUT XII.

Lata multitudinem advenionum suarum, sic & sustinebit.] Non enim inveniret iniquitatem novam, nisi & quæreret; & non quæreret, nisi ex studio perpetrare festinaret. Pensatur ergo in tormento ejus nimetas malæ cogitationis, & dolorem recipit dignæ retributionis. Et quamvis damnatorum omnium sit dolor infinitus, graviora tamen tormenta recipiunt, qui multa in iniquitatibus, ex suis quoque desideriis invenerunt. Sed quia Sophar hujus hypocritæ intulit pœnam, protinus adiungit culpam, nec unam quamlibet narrat, sed eam, de qua omnes oriuntur. Scriptum quippe est: *Radix omnium malorum est cupiditas.* Cui ergo cupiditas dominari dicitur, subjectus proculdubio malis omnibus demonstratur. Nam subiungit: [*Quoniam enim confringens nudavit pauperis domum, rapuit, & non edificavit eam: nec est satiatus venter ejus.*] Domum pauperis confringit & nudat, qui eum, quem per potentiam conterit, spoliare quoque per avaritiam non erubescit. Rapit eam, & non edificat. Ac si aperte diceretur: *Qui hanc edificare debuit, insuper rapit.* Venturus namque in iudicio Dominus diciturus est reprobis: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me, & cetera.* Ex qua culpa subiungitur: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui parati estis diabolo & angelis eius.* Si igitur tantæ pœnæ mulctatur, qui non dedisse sua convincitur; qua pœna feriendus est, qui redarguitur aliena abstulisse? Rapuit ergo, & non edificavit eam: quia non solum de suo nil tribuit, sed etiam quod erat alienum, tulit. Bene autem subditur: [*Nec est satiatus venter ejus.*] Venter quippe iniqui avaritia est: quia in ipso colligitur, quidquid perverso desiderio glutitur. Liqueat verò quia avaritia desideratis rebus non extinguitur, sed augetur. Nam more ignis cum ligna quæ consumat, acceperit, accrescit: & unde videtur ad momentum flamma comprimi, inde paulò post cernitur dilatari. Et sæpe omnipotens Deus cum avare menti vehementer irascitur, prius ei permittit ad vorum cuncta suppetere, & postea per ultionem subtrahit, ut pro eis debeat supplicia æterna tolerare. Unde & subditur: [*Et cum habueris quæ concupieras, possidere non poteris.*] Majoris quippe iracundiæ est, cum hoc tribuitur quod malè desideratur, atque inde repentina ultio sequitur: quia hoc quoque obtinuit, quod Deo irascente concupivit. Unde & per Psalmistam dicitur, cum escam carnis malè populus desiderasse perhibetur:

* al. Fluvius autem torrentis, est. 9. s. Bern. de Adventu Domini serm. 2.

* al. charismatis

10.

1. Tim. 6. 6

Matt. 25. d

ibid.

Ps. 77. d Adhuc esca eorum erat in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, & occidit plurimos eorum. Solent namque tardius apparere divina iudicia, cum præpediuntur, ne impleri debeant mala vota. Nam quanto citius malum votum impleri permittitur, plerumque tanto celerius punitur. Unde ergo hypocrita festinè multiplicatur ut potens sit, inde agitur cum celeritate, ne sit: quia & arbuta quæ tardius crescunt, annosa perdurant: & quæ in temporis brevitate proficiunt, celerius arefcunt: & quasi cum festinant esse, tendunt ad non esse. Sequitur: *[Nec remansit de cibo eius.]* Cibus ejus, est omne hoc quod perverso desiderio concupivit. Sed percussio hypocrita, de cibo suo nil remanet: quia cum ipse ad æterna supplicia ducitur, à cunctis bonis quæ hinc possederat, alienatur. Unde & adhuc subditur: *[Propierea nihil permanebit de bonis eius.]* Si enim de bonis suis ei aliquid permaneret, secum quæ habuerat, tolleretur. Sed quia omnia ambiens, timere iudicem noluisset, ex hac vita subtractus, ad iudicem nudus vadit. Cui tamen iniquo ad retributionem minus est, quod in subsequenti pœna cruciatur, si in hac saltem vita liber esse permittitur. Sed nulla est libertas in culpa, quia scriptum est: *[Ibi spiritus Domini, ibi libertas.]* Et plerumque perversæ menti ipsa sua culpa sit pœna. Unde & rectè subjungitur:

Quod avaritia ex copia non extinguitur, sed augetur: & quod ea quæ avaris Deus ad tempus habere permittit, postmodum subtrahit, ut jam hæc ultio incipiat à vivis, quæ perficietur in mortuis.

CAPUT XIII.

[Cum satiatus fuerit, arabitur.] Prius quippe canhelat per avaritiam concupita congregare: & cum quasi in quodam ventre avaritiæ multa congesterit, satiatus artatur: quia dum anxietur qualiter acquisita custodiat, ipsa cum sua satietas angustat. Divitis enim eujusdam uberes fructus ager attulerat, sed quia ubi eos tantos reponeret non habebat, dixit: *Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam, destruiam horrea mea, & majora edificabo.* Qui ergo ex abundantia coangustatus dicebat, *Quid faciam?* quasi multo cibo pressus aestuabat. Pœlemus quor votis appetit, ut uberes fructus ager illius afferret. Ecce autem vota completa sunt, quia fructus uberes ager attulerat. Sed quia ad reconduendum loca non sufficiunt, multiplicatus dives quid faciat ignorat. O angustia ex satietate nata! De ubertate agri angustatur animus avari. Dicens namque, *Quid faciam?* profectò indicat, quia votorum suorum affectibus pressus, sub quodam rerum falce laborabat. Bene ergo dicitur: *[Cum satiatus fuerit, arabitur.]* quia mens avari, quæ prius ex abundantia requiem quaesierat, post ad custodiam gravius laborabat. Unde hinc quoque adhuc subditur: *[Aestimabit, & omnis dolor irruet in eum.]* Prius namque dolorem habuit in ipsa suæ concupiscentiæ fatigatione, qualiter concupita raperet, quomodo alia blandimentis, alia terroribus auferret: at postquam acquisitis rebus pervenit ad desiderium, alius hunc dolor fatigat, ut cum sollicito timore custodiat, quod cum gravi labore meminit acquisitum. Hinc inde insidiatores metuit, atque se hoc perpeti quod ipse fecit aliis, pertimescit. Formidat potentiorum alterum, ne hunc sustineat violentum: pauperem verò cum conspiciat, suspicatur furem. Ipsa quoque quæ congesta sunt, curat magnopere, ne ex naturæ proprietate defectu per negligentiam consumantur. In his itaque omnibus, quia timor ipse pœna est, tanta infelix patitur, quanta pati timet. Post hoc quoque ad gehennam ducitur, & æternis cruciatibus mancipatur. Omnis ergo dolor super eum irruet, quem S. Greg. Tom. I.

& hinc prius pœna concupiscentiæ, postmodum verò cura custodia, & illic quandoque pœna ultionis cremat. Mira autem est securitas cordis, aliena non querere: sed uniuscujusque diei victu contentum manere. Ex qua videlicet securitate etiam perennis requies nascitur, quia à bona & tranquilla cogitatione ad gaudia æterna transitur. Quò contrà reprobi & hinc fatigantur in desideriis, & illic in tormentis: eisque de labore cogitationis, labor doloris nascitur, dum ab æstu avaritiæ trahuntur ad ignem gehennæ: Et quia, ut supra jam diximus, sæpe perversus quisque quanto citius pervenit ad desiderium, tanto facilius rapitur ad tormentum, optando subjungitur: *[Vitam impleatur venter ejus, ut emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum.]* Super hunc hypocritam bellum suum Dominus pluit, cum iudiciorum suorum gladiis ejus opera percutit. Bellum namque Deo pluere, est iniqui vitam districtis sententiis desuper ad interitum urgere. Bellum Deo pluere, est superbentià contra se corda percutere, & mentem aridam quasi quibusdam guttis pluvie densescens, iudiciorum suorum jaculis ferire: ut cum jam ad iudicium rapitur, modò meminisset, quia malè concupivit, & concupita pejus congregare studuit, modò doleat quòd congregata deserit, quandoque autem & ultionis ignem sentiat, quem ne bene viveret, prævidere contempsit. Sequitur:

Quod qui præsentis necessitates, quæ sunt quasi arma ferrea: metuentes, multa per avaritiam rapiunt: arcum arcum divina ultionis incurrunr.

CAPUT XIV.

[Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum arcum.] Sciendum, quòd avaritia aliquando per elationem subrepat, aliquando verò per timorem. Sunt namque nonnulli, qui dum potiores videri appetunt, ad alienarum rerum ambitum succenduntur. Et sunt nonnulli, qui dum sibi subsidiarum necessaria deesse timent, mentem ad avaritiam relaxant, & aliena ambiunt, cum sua sibi sufficere non posse suspicantur. Omnis verò necessitas non incongruè ferrum vocatur, quia vitam inopis mororis vulnere cruciat; sicut de ejus quoque necessitatibus scriptum est, qui à fratribus venditus afflictam vitam ducebat: *Ferrum pervasit animam ejus.* Quid ergo sunt arma ferrea, nisi necessitates vitæ præsentis, quæ duræ premunt, & vitam inopis insequuntur? Ferrum quippe ærugo consumit, æs autem consumere difficilius solet. Ferro ergo necessitas præsens, quæ transitoria est, ære autem sententia æterna figuratur. Et quia iudicium supernum ab iniqui mente non attenditur, justè arcui comparatur: quoniam velut ex insidiis percutit, dum illud is qui percutitur, non attendit. Fugiet ergo arma ferrea, & irruet in arcum arcum: quia dum præsentis necessitates metuens, multa per avaritiam rapit, extremi iudicij districtis se percussiónibus antepont. Et cum fugit arma ferrea, ab arcu ærei sagittis invenitur: quia mala temporalia stultè præcavens, sententiã æternã percutitur. Qui enim hinc inopiã durtiam cum culpa fugit, illic perpetuitatem justæ ultionis invenit. Sed priusquam ad iudicium rapiatur, adhuc quæ iniquus iste hinc operetur, insinuat. Sequitur:

Quod qui diabolo tentanti consentit, de vagina cogitationis educitur per suggestorem, & ultro egreditur per liberam voluntatem.

CAPUT XV.

[Ductus, & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua.] Iniquus iste insidiatur deprædationibus proximorum; sed dum prava in

cogitatione machinatur, quasi adhuc gladius in vagina est: dum verò malum quod cogitavit, iniquè perficit, de vagina sua egreditur: quia de occultatione cogitationis suæ per iniquitatem malæ operationis aperitur. Ostenditur in opere, qualis latuit in cogitatione. Et notandum, quod ait: (*Eductus, & egrediens de vagina sua:*) eductus scilicet per seductorem, egrediens verò per propriam voluntatem. Nam is, qui ducitur, ducentem proculdubio sequitur, qui autem egreditur, secundum suam pergere voluntatem videtur. Qui ergo ad mala quæque opera & ab antiquo hoste trahitur, & tamen suo libero arbitrio in eorum desideriis obligatur, de vagina sua eductus & egrediens dicitur, quoniam hoc quòd ex prava cogitatione exit ad pessimam operationem, & illius est spiritus qui suggessit, & ejus nequitia, qui ex propria voluntate consensit. Cujus adhuc potentia terror ostenditur, cum protinus subinfertur: (*Et fulgurans in amaritudine sua.*) Fulgur quippe cum repente desuper venit, cum terrore ante oculos clarescit, claritatem ostendit, & anteposita percutit. Sic sic videlicet iniquus cum gloriam vitæ præsentis assumpserit, unde in hoc mundo per potentiam clarus ostenditur, inde agitur, ut in ultimo feriat. Quasi fulgurare iniqui, est in hujus vitæ honore clarescere. Sed quia splendor gloriæ illius æternis gehennæ suppliciiis mancipatur, rectè nunc dicitur: (*Fulgurans in amaritudine sua*) Qui enim modò quasi ex terrore & claritate feriens gaudet, inde post supplicia in perpetuum sustinet. Et quidem de quodam divite scriptum est, quia epulabatur quotidie splendide. Sed aliud est splendere, atque aliud fulgurare. Nonnumquam quippe splendor sine percussione est, fulguris verò nomine splendor exprimitur cum percussione. Qui itaque in potestate positus aliis nocet, non incongruè fulgurans dicitur: quia unde ipse contra bonos quasi ex luce gloriæ extollitur, inde bonorum vita cruciatur. Sequitur:

Quòd horribiles diaboli dicuntur, qui vadunt, & veniunt, dum vitia vitiiis occurrunt, ad invicem sibi in corde captivo succedunt.

CAPUT XVI.

Vadent, & venient super eum horribiles.) Qui hoc loco horribiles, nisi maligni spiritus appellantur, bonis videlicet mentibus pavendi atque fugiendi? Et quia iidem maligni spiritus certis quibusque vitiiis singuli obsequi sunt credendi: cum perversus iste alia quidem vitia ad momentum deserere videtur, sed alia agere incipit; super hunc profecto horribiles vadunt & veniunt: quia perverſi mentem, est alia mala deserunt, alia occupant. Sape namque videas iniquum in terrena potestate constitutum, gravi furore commoveri, quidquid ira suggesserit exequi: & cum furor abscesserit, mox ejus mentem luxuria devastat: cum luxuria ad tempus intermittitur, elatio protinus quasi de continentia in ejus cogitatione subrogatur, atque ut à ceteris timeatur, appetit videri terribilis. Sed cum res exigit, ut loqui quid humiliter debeat, quasi postposito terrore superbiæ, remissa locutione blanditur; & cum superbus videri desierit, duplex efficit non pertimescit. In cujus ergo mentem vitia vitiiis succedunt, rectè de eo dicitur: (*Vadent, & venient super eum horribiles:*) quia quot vitiiis decedentibus & succedentibus premitur, tot malignis spiritibus ejus animus quasi euntibus ac redeuntibus devastatur. Sed hæc quæ agit, extrinsecus per partes prodeunt: nam menti ejus simul omnia mala colligantur. Unde & subditur: (*Omnes tenebræ abscondite sunt in oculis eius.*) Quamvis enim hypocrita actiones bonas in superficie ostendat, quædam tamen in eo malorum operum tenebræ appa-

* al. dupliciter

rent; sed tamen minus prodit in opere, quam in ejus latet cogitatione. Nam qui cuncta simul in effectum non explet, cuncta quæ noceant, in mente tacitus tenet. Omnes ergo tenebræ in occultis ejus absconditæ dicuntur: quia est in se mala omnia non ostendit, omnia tamen inferre proximis appetit.

Quòd ab ipsa mundi origine ignis gehenna creatus est, in quo qui in carne & anima peccaverunt, in utroque ardebunt.

CAPUT XVII.

Sed mens ista sic reproba, qua ultione fit ferienda, subjungat. Sequitur: (*Devorabit eum ignis, qui non succenditur.*) Miro valde modo paucis verbis expressus est ignis gehennæ. Ignis namque corporeus, ut esse ignis valeat, corporeis indiget fomentis. Qui cum necesse est ut fervetur, per congesta ligna proculdubio nutritur: nec valet nisi succensus esse, & nisi reſortus subsistere. At contra gehennæ ignis, cum sit corporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur: sed creatus semel durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret. Bene ergo de hoc iniquo dicitur: (*Devorabit eum ignis, qui non succenditur:*) quia Omnipotentis justitia futurorum præcia, ab ipsa mundi origine gehennæ ignem creavit, qui in pœna reproborum esse semel inciperet, sed ardorem suum etiam sine lignis numquam finiret. Sciendum verò est, quòd omnes reprobi, quia ex anima simul & carne peccaverunt, illic in anima pariter & carne cruciantur. Unde per Psalmistam dicitur: *Pones eos ut clibanum ignis, in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & devorabit eos ignis.* Clibanus namque intrinsecus ardet, is verò qui ab igne devoratur, ab exteriori incipit parte concremari. Ut ergo sacra eloquia, ardere & exterius & interius reprobos demonstrarent, eos & ab igne devorari, & sicut clibanum poni testantur; ut per ignem cruciatur in corpore, & per dolorem ardeant in mente. Unde hic quoque cum de hoc impio diceretur: *Devorabit eum ignis, qui non succenditur;* protinus de ejus spiritu additur:

Quòd amatores hujus vitæ & hic de corpore nolentes educuntur, & in inferno in corpore tenentur invisi.

CAPUT XVIII.

Affligetur reliquus in tabernaculo suo.) Iniqui enim tabernaculum caro est, quia ipsam lætus inhabitat, & si sit possibile, oprat ut eam numquam relinquat. Justus verò, quia gaudium suum in spe cælestium ponunt, eorumque conversatio in cælis est, cum adhuc in carne sint quasi in carne jam non sunt: quia nulla carnis delectatione pascuntur. Unde & quibusdam dicitur: *Vos autem non estis in carne, sed in spiritu.* Neque enim in carne non erant, qui per magistri epistolæ exhortationis eloquia suscipiebant: sed quasi jam non in carne esse, est de amore carnalium nihil habere. At contra iniquus iste, quia omne gaudium suum in carnali vita posuit, in tabernaculo carnis habitavit. Quam videlicet carnem cum in resurrectione receperit, cum ea gehennæ igni traditus ardebit. Tunc ab ea educi appetit: tunc ejus tormenta evadere, si valeat, querit: tunc incipit velle vitare quod amavit. Sed quia eandem carnem Deo præposuit, judicante Deo agitur, ut ex ea amplius in igne cruciatur. Hic itaque eam relinquere non vult, & tamen ab ea abstrahitur: illic eam relinquere appetit, & tamen in ea propter supplicia servatur. Ad augmentum itaque tormenti & hic de corpore nolens educitur, & illic in corpore tenetur invisus. Quia ergo ejus spiritus carnem quam sibi malè a-

mando preposuit, evadete in tormento volet & non valeat; rectè nunc dicitur: [Affligetur velut in tabernaculo suo.] De cuius accusatione mox dicitur:

Quid hypocritarum mala, qua modo videntur abscondita, & Angelis & hominibus in fine patebunt.

CAPUT XIX.

15. **R**evelabunt celi iniquitatem ejus, & terra consurgit adversus eum. Quid per cælos, nisi justos: & quid per terram nisi peccatores accipimus? Unde & in Dominica oratione petimus: *Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra:* ut videlicet voluntas nostri conditoris sicut in omnibus justis perficitur, ita & in omnibus quoque peccatoribus impleatur. De justis quoque scriptum est: *Cæli enarrant gloriam Dei.* Et peccanti homini sententia inferitur, qua dicitur: *Terra es, & in terram ibis.* Hujus itaque impij ad illud terribile iudicium deducti, revelant celi iniquitatem, & terra consurgit adversus eum: ut qui hic nec bonis unquam nec malis pepercit, in illo eum tremendo examine & justorum vita, & peccatorum pariter acuset. Et gravius quidem est, si quis justis potius quàm peccatoribus noceat. Unde & per Prophetam dicitur: *Sanguis ejus in medio ejus est, super limpidissimam petram effudit illum: non effudit illum super terram, ut possit operiri pulvere.* Per terram videlicet & pulverem peccatores, per petram verò limpidissimam justum signans, qui gravibus peccatorum contagiis non exasperatur. Sanguis ergo super limpidissimam petram effunditur, quando malitia cruenta mentis in afflictione justæ animæ grassatur. Cùm ergo sit gravius justos, quàm injustos affligere; multò tamen est gravius & justis pariter & injustis nocere. Quia ergo hic iniquus & justis pariter nocuit & injustis, in accusatione condemnationis revelabunt celi iniquitatem ejus, & terra consurgit adversus eum: quia & illis obstitit qui cælestia, & eos pressit qui ima sapuerunt. Possunt verò per terram non solum peccatores & reprobi, sed & hi qui terrenis actibus occupati, elemosinarum & lacrymarum ope ad æternam vitam perveniunt, designari: de quibus per Psalmistam dicitur, cùm venire Dominus ad iudicium nunciaretur: *Advocavit cælos sursum & terram, ut discerneret populum suum.* Cælos quippe sursum advocat, cùm hi qui sua omnia relinquentes conversationem cælestis vitæ tenuerunt, ad confedendum in iudicio vocantur, atque cum eo iudices veniunt. Terra etiam sursum vocatur, cùm hi qui terrenis actibus obligati fuerant, in eis tamen plus cælestia quàm terrena lucra quaesierunt, quibus dicitur: *Hospes eram & collegistis me; nudus & operuistis me.* Hypocrita itaque hujus celi iniquitatem revelant, atque adversus eum terra consurgit: dum & hi qui cum Deo iudices veniunt, & hi qui per iudicium liberantur, pravitatis illius testes existunt. Nihil ergo de his quæ egit, in tempore damnationis ejus absconditur, & si quidem acta illius modò hominibus per duplicitatem multa celantur: sed in damnationis die quidquid in eo intrinsecus latebat, ostenditur. Unde aptè subjungitur: [Aperitum erit germen domus illius, detrahatur in die furoris Dei.] Tunc germen domus illius aperitur, cùm omne malum quod in conscientia illius nascabatur, ostenditur. Modò quippe germen domus hypocritæ manet occultum: quia etsi bona in imagine apparet ejus operatio, sed

latet intentio. Aliud est namque quòd agit, aliud quòd intendit. Sed cùm, adveniente iudice, uniuscujusque conscientia ad testimonium fuerit deducta, unde scriptum est: *Cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus:* in hoc hypocrita germen domus aperitur, quia in ejus mente cogitatio perversa detegitur. Et in die furoris Dei detrahitur: quia ostensâ irâ iudicis, flammis ultricibus traditus, ab ejus conspectu separatur. Qui enim summa cogitare dum viveret noluit, peccatorum suorum pondere depressus, à facie iudicis in ima suppliciorum cadet. Nunc autem & peccantem considerat iudex & tolerat, atque ad conversionem singulos quia dies patientiæ, & necdum est dies furoris, expectat. Sed in hoc die patientiæ quasi immobilis manet hypocrita, dum & multa mala perpetrat, & hunc flagella nulla castigant. Sed in furoris die detrahetur, quia vindictæ tempore raptus ad supplicia, ab æterni iudicis vultu separatur. Sequitur:

Quid Sancti partem suam non à Domino, sed ipsum Dominum accipiunt; peccatores vero, quia extra Deum partem quarunt, partem suam ignem inveniant.

CAPUT XX.

Hæc est pars hominis impij à Deo, & hereditas verborum ejus à Domino. Si enim bene agere in hac positus vita voluisset, partem apud Dominum cælestis regni consortium haberet. Sed quia pravis subdi desideris elegit, partem suam à Domino in tormentis invenit, quia ejusdem Domini participare gratiam non quaesivit. Bene autem dicitur: [Et hereditas verborum ejus à Domino.] Qui enim pro magnis malis in supplicium mergitur, fortasse credebatur quòd pro verbis, quæ malè dixerat, minime iudicaretur. Sed cùm districta Dei omnipotentis justitia supplicium à reprobis pro perversis actibus exigit, eis mala usque ab verborum retributionem reddit: ut qui de magnis malis debitores sunt, supplicii traditi, etiam novissimum quadrantem solvant. Illis enim minima parcuntur, qui majora in se districtè mala desleverunt. Nam quos magna premunt, etiam mala minima in gehenna pariter affligunt. Sancti autem viri non partem à Domino accipere, sed partem suam ipsum Dominum habere desiderant. Unde Propheta deprecatur, dicens: *Portio mea Dominus.* Iniquus verò quia portionem suam habere ipsum Dominum non quaesivit, partem suam extra Dominum ignem invenit; ut ab ejus facie exclusus quia gaudere in ipso non appetiit, sub ipso crucietur. Hæc Sophar ita intulit, ut per ea quæ contra hypocritam dixerat, beati Job vitam feriret, existimans, quòd is qui à Domino percussus esset, cuncta bona quæ egerat, mentis simplici non egisset. Quem enim percussum vidit, Deo displicuisse credidit. Sed amici beati Job etiam in hac re hæreticorum speciem tenent, qui in sancta Ecclesia dum quosdam bene agentes aspiciunt sub flagellis gemere, eos existimant bona merita in bonis actibus non habere: & malos credunt, quòd affligi vebere divino conspiciunt: videlicet nescientes, quia multa tribulationes justorum: & flagellat omnium filium quem recipit. Sed beatus Job more sanctæ & universalis Ecclesiæ, quæ à perversis verborum jacula equanimiter tolerat, & cùm superborum dicta audit, humilitatis suæ tramitem non relinquit, cum magna cordis humilitate subjungit, dicens:

Respondens autem Iob, dixit: Audite, queso sermones meos, & agite penitentiam. Sustinete me, ut et ego loquar: & post mea, si videbitur, verba ridete. Numquid contra hominem disputatio mea est, ut merito non debeam contristari? Attendite me, & obstruete, & superponite digitum ori vestro. Et ego quando recordatus fuero, percutiescens, & concutiescens

E e ij

nem meam tremor. Quare igitur impij vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis? Semen eorum permanet coram eis: propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum. Domus eorum secreta sunt & pacata, & non est virga Dei super illos. Bos eorum concepit, & non abortivit: vacca peperit, & non est privata feitu suo. Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant iustibus. Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Quis est Omnipotens, ut serviamus ei? Et quid nobis prodest, si oraverimus illum? Verumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium eorum longe sit à me. Quoties lucerna eorum extinguetur, & superveniet eis inundatio, & dolores dividet furoris sui. Erunt sicut palea ante faciem venti, & sicut favilla quam turbo dispergit. Deus servabit filiis illius dolorem patris: et cum reddiderit, tunc sciet. Videbunt oculi eius interfectionem suam, et de furore Omnipotentis bibet. Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? aut si numerus mensum eius dimidietur? Numquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat? Iste moritur robustus et sanus, dives et felix: viscera eius plena sunt adipis: et medullis ossa illius irrigantur: alius vero moritur in amaritudine anime sue absque ullis opibus: et tamen simul in pulvere dormient, et vermes operient eos. Certè novi cogitationes vestras et sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi est domus principis, et ubi tabernacula impiorum? Interrogate quemlibet de viatoribus, et hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Quia in diem perditionis servatur malus, et ad diem furoris ducitur. Quis arguet coram eo viam eius? et quæ fecit, quis reddet illi? Ipse ad sepulchra ducetur, et in congerie mortuorum vigilabit. Dulcis fuit glaries Cocyti, et post se omnem hominem trahit, et ante se innumerabiles. Quomodo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

Quod boni in locutionibus suis aut sibi aut suis auditoribus prodesse intendunt.

CAPUT XXI.

17. **A**udite quæso sermones meos, & agite penitentiam. Qui enim cum diceret: Audite, addidit, Quæso, cum quanta humilitate loquatur insinuat, dum contra se superbientes rogat, ut eorum sensum ad salutis doctrinam reducat. Sancti autem viri dum intra universalem Ecclesiam non solum docere recta, sed etiam perverse tolerare parati sunt, irrideri non metuant. Unde & subditur: [Sustinete me, ut & ego loquar: & post mea, si videbitur, verba ridete.] Boni etenim cum loquuntur, duo sunt quæ in suis locutionibus attendunt, ut videlicet aut sibi & auditoribus suis, aut sibi et solis profunt, si auditoribus prodesse non possunt. Cum enim bene audiuntur bona quæ dicunt, sibi simul & auditoribus profunt. Cum verò ab auditoribus deridentur, sibi proculdubio profuerunt, quos à culpa silentij liberos fecerunt. Beatus itaque Job ut sibi & suis auditoribus proficit, dicat: [Audite quæso sermones meos, & agite penitentiam.] Ut autem ipse quod debet, exolvat, etiam si auditoribus prodesse non valeat, adjungit: [Sustinete me, ut & ego loquar: & post mea, si videbitur, verba ridete.] Et notandum, quia dum subjungeret, [Ageris penitentiam;] præmisit, [Audite;] cum verò subderet: [Post mea, si videbitur, verba ridete;] præmisit; [Sustinete me.] Audire quippe volentis est, sustinere nolentis. Amici ergo ejus si doceri appetunt, audiant: si autem irridere parati sunt, sustineant quæ dicuntur: quia videlicet superbis mentibus pondus grave est oneris, doctrina humilitatis. Sequitur;

Quod Job quia inter flagella Deo displicuisse se credit, ideo tristabatur. Et quod qui Deo placet, licet hominibus displiceat, non est unde contristetur.

CAPUT XXII.

Numquid contra hominem disputatio mea est, ut merito non debeam contristari? Omnis, qui Deo placens, hominibus displicet, causas tristitiæ nullas habet. Qui autem aut hominibus placens, Deo displicet, aut simul Deo & hominibus displicere se credit; si hunc tristitia non afficit, à virtute sapientiæ alienus existit. Beatus autem Job displic

A cuisse Deo inter flagella se credidit; & idcirco animum ad tristitiam revocavit: quia despiciendus non erat, cui se displicuisse formidabat. Si autem de vitæ suæ meritis contra hominem disputaret, nequaquam contristari debuisset: sed quia per flagella præsentia anceps factus de antea vita fuerat, in flagello tristitiam jure requirebat. Unde etiam subdit: [Attendite me, & obinspescite.] Id est, considerate quæ egi, & admiramini in hac percussione quæ patior. Qui adhuc rectè subinfert, dicens: [Et superponite digitum ori vestro.] Ac si apertè dicat: Scientes bona, quæ egi, & considerantes mala, quæ patior, vosmetipsos etiam à verborum culpa compescite; atque in meis percussionibus vestra damna formidate. Vel certè quia digitis quæque discernimus, non incongruè per digitum discretio designatur. Unde & per Psalmistam dicitur: **B**enedictus dominus Deus meus, qui docet manus meas ad praelium, & digitos meos ad bellum. Per manus videlicet operationem, per digitos verò discretionem designans. Digitus ergo ori superponitur, cum per discretionem lingua refrænatur: ne per hoc quod loquitur, in stultitiæ culpam delabatur. Ait ergo: Superponite digitum ori vestro, id est, locutioni vestræ discretionis virtutem adjungite: ut per hæc, quæ recta contra hypocritam dicitis, quibus sint dicenda, videatis. Sequitur: [Et ego quando recordatus fuero pertimesco: & concutit carnem meam tremor.] Quia beatus Job actuum suorum oblitus non fuerit, extrema locutio ejus ostendit. Quæ ex re hoc, quod ab eo nunc amicis dicitur: [Et ego quando recordatus fuero, pertimesco; & concutit carnem meam tremor:] constat nimirum quod per irrisionem dicatur. Ac si apertè diceretur: Si me aliquid hypocritæ habuisse meminero, in penitentia mox fletu contremisco. Carnem verò suam, si recordatus fuerit, tremore perhibet concuti, id est, infirmitatem operis ultionis pavore fatigari. Sed quia multa Sophar de subita damnatione impij, in quibus beati Job patientiam momordit, asseruit, sanctus vir contra ejus dicta subjungit, dicens:

Felicitatis hujus vita enumerat gaudia.

CAPUT XXIII.

Quare ergo impij vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis? Nisi enim eos patientia di-

vina toleraret, nequaquam diu vitam in peccatis ducerent. Sublevantur namque divitiis, cum esse potentes incipiunt; confortantur vero, cum diu in hac vita subsistere permittuntur. Quos enim substantia elevat, in sua fastu potentia dicum longitudo confortat. Vel certe sublevati & confortati referuntur: quia sublevantur honoribus, confortantur rebus. Sed sunt plerique, qui & honoribus sublevati, & divitiis confortati, ea quae in hac concupiscunt vita accipiunt, successione autem sobolis privantur. Istit nimirum ipsa sua potentia pœna est, cum & magnam se habere hereditatem considerant, & heredes non habent quibus relinquunt. Quid itaque prodest si adfunt omnia, & desint filij qui successores fiant? Sequitur: [*Semen eorum permanet coram eis.*] In augmentum magnae felicitatis, cum magno patrimonio dantur & heredes: ac ne qua necessitas saltem temporalis ab oculis subtrahat eos, in quibus animus exultat, de hoc eorum semine dicitur: [*Permanet coram eis.*] Quid autem si filij dati sunt, sed ipsi sterilitate feriuntur? Sic in eis genus extinguatur, sicut parentum sterilitate extingui timebatur. Sequitur: [*Propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum.*] Ecce adest vita, adfunt honores & divitiæ, adfunt filij, adfunt nepotes. Quid si qua mentem intestina cogitatio extirrat, & securitatis gaudia domestica rixa transverberet? Quæ est mundi hujus felicitas, si læta non est? Sequitur: [*Domus eorum secure sunt & pacata, & non est virga Dei super illos.*] Secure & pacata sunt: quia peccantes vivunt, lugenda agunt, & gaudia non relinquunt. Virga eos supernæ disciplinæ non percutit: & tantò amplius in culpa proficiunt, quanto minùs ex culpa feriuntur. Sed quia intus quæ prosperantur audivimus, in agris quoque quæ prosperitas arideat, videamus. Sequitur: [*Bos eorum concepit, & non abortivit: vacca peperit, & non est privata feru suo.*] Vulgaris locutionis usus est, ut bovem masculum, & vaccam feminam vocet: sed literaturæ locutio bovem communis generis appellat. Unde nunc dicitur: [*Bos eorum concepit, & non abortivit: vacca peperit, & non est privata feru suo.*] Dominis gregum prima felicitas est, si grex sterilitatem non habens concepit: secunda, si conceptus ad partum venit: tertia autem, si hoc quod partum est, per nutrimenta ad proventum ducatur. Ut ergo tota simul adesse impiis demonstraret, eorum greges beatus Job asserit concepisse, & non abortisse: peperisse, & fetu proprio non esse privatos. Minor autem est felicitas, si cum greges crescant, custodes quoque gregum non proficiunt. Unde & ad fecunditatem gregum, mox fecunditas familiæ subrogatur. Nam dicitur: [*Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant lusuibus.*] Ut sicut majora ad habendum concessa sunt: ita multi germinant ad custodiendum. Sed quia dixit, [*Exultant lusuibus*]: ipsum quoque infantium lulum in domo iniquorum ne vilem valde esse crederemus, subjungens, ait: [*Tenant tympanum & citharam, gaudent ad sonitum organum*] Ac si patenter dicat: Cum domini honoribus & rebus tument, subjecti in ludicris actibus gaudent. Sed ô beate vir, quid tam multa nobis de iniquorum voluptatibus narra? Jam diu est quod in eorum descriptione loqueris, post multa breviter distingue quæ sentis. Sequitur:

Quidquid temporale est, subitum est, & ad instar puncti momentaneum.

CAPUT XXIV.

29. **D**ecum in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.] Ecce beate vir, eorum gaudia diu

narraveras: quomodo nunc asseris quod in puncto ad inferna descendant, nisi quod omnis longitudo temporis vitæ præsentis punctus esse cognoscitur, cum sine terminatur? Cum enim ad extremum quicquid perducitur, de præterito jam nil tenet, quia tempora cuncta delapsa sunt; in futuro nil habet, quia unius horæ momenta non restant. Vita ergo, quæ sic angustari potuit, punctus fuit. Ut enim prædiximus, in puncto stylum ponimus, & levamus. Quasi ergo in puncto vitam tetigit, qui hanc accepit & amisit. Potest in puncto hoc quoque intelligi: quod sæpe hi, qui diu in iniquitate tolerati sunt, subita morte rapiuntur, ut nec flere ante mortem liceat quæ peccaverunt. Sed quia nonnumquam etiam vita iustorum subito sine terminatur, melius illud accipimus, si hoc de eorum temporali vita sentiamus, quia quidquid transire potuit, subitum fuit. Amicis autem beati Job, qui idcirco hunc injustum esse crediderant, quia flagellarum viderunt, rectè ejusdem sancti viri voce de iniquorum flore & perditione ostensum est: quia præsentis vitæ prosperitas innocentiae testis non est: quia multi ad perennem vitam per flagella redeunt: & plerique ad infinita supplicia perducendi sine flagello moriuntur. De quibus adhuc subditur:

Quod ideo perversi Deo dicunt, Recede à nobis: quia ejus doctrinam & regulam charitatis contemnunt.

CAPUT XXV.

Qui dixerunt Deo: Recede à nobis.] Hæc verbis dicere vel stulti minimè præsumunt, sed tamen perversi omnes Deo, Recede, non verbis sed moribus, dicunt. Qui enim illa agunt quæ Deus omnipotens prohibet, quid aliud faciunt, quàm suum animum contra Omnipotentem claudunt? Sicut enim ejus præcepta cogitare, eum ad se introducere est: ita ejus mandatis obfiteri, eum à cordis inhabitazione repellere est. Dicunt ergo: Recede à nobis, qui ei ad se aditum præbere recusant, eumque pravis actibus impugnant, etiam si verbis laudare videantur. Dicunt etiam: [*Scientiam viarum tuarum nolumus;*] eo ipso quod ejus scientiam apprehendere contemnunt. Sunt namque nonnulli, qui ex eo quod Veritas dicit: *Servus qui non cognovit voluntatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit paucis: & servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens juxta eam, vapulabit multis:* nolunt scire quod faciant, & quasi minus se vapulatos existimant, si nesciant quod operari debuerunt. Sed aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescit namque qui apprehendere vult, & non valet. Qui autem ut nesciat, aurem à voce veritatis avertit, iste non nesciens, sed contemptor addicitur. Via autem Dei pax, via Dei humilitas, via Dei patientia est. Sed quia hæc omnia iniqui despiciunt, dicunt: [*Scientiam viarum tuarum nolumus.*] Dum enim in præsentis vita superbiunt: dum honoribus instantur: dum etiam si non habent, appetunt: vias Dei in sua cogitatione contemnunt. Quia enim via Dei in hac vita humilitas fuit, ipse hic Deus Dominus redemptor noster ad probra, ad contumelias, ad passionem venit: & adversa hujus mundi æquanimiter pertulit, prospera fortiter vitavit, ut & prospera doceret eternæ vitæ appeti, & adversa præsentis vitæ non formidari. Sed quia iniqui gloriam vitæ præsentis appetunt, ignominiam fugiunt, dicere memorantur: [*Scientiam viarum tuarum nolumus.*] Scire quippe nolunt, quod facere contemnunt. Quorum adhuc verba subduntur: cum dicitur:

Quod si invisibilia visibilibus in ordine creaturarum præstant: quanto ergo magis invisibilis omnium visibilium & invisibilium conditor, omnia superat.

CAPUT XXVI.

Quis est omnipotens, ut serviamus ei? Mens enim hominis malè exterius fusa, sic in rebus corporcis sparsa est, ut neque ad semetipsam intus redeat, neque eum qui est invisibilis, cogitare sufficiat. Unde carnales viri iussa spiritalia contemnentes, Deum quia corporaliter non vident, quandoque ad hoc perveniunt, ut etiam non esse suspicentur. Unde scriptum est: *Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus.* Unde nunc quoque dicitur: (*Quis est omnipotens, ut serviamus ei?*) Plerumque enim plus appetunt homines servire hominibus, quos corporaliter vident, quam servire Deo, quem non vident. Per omne enim quod faciunt, ad finem oculorum tendunt: & quia in Deum oculos corporis tendere non possunt, ei obsequia præbere vel despiciunt, vel si cœperint, fatigantur. Esse enim, sicut dictum est, non credunt, quem corporaliter non intuentur. Qui si auctorem omnium Deum humiliter quærerent, id quod non videtur, ei rei quæ videtur, esse melius, in semetipsis invenirent. Ipsi quippe ex anima invisibili & corpore visibili subsistunt: sed si hoc ab eis quod non videtur, abstrahitur, illico corrui quod videtur. Et parent quidem carnis oculi: sed videre quidquam vel sentire non possunt. Sensus enim visionis perit: quia habitator recessit, & domus carnis remanet vacua, quia abscessit ille invisibilis spiritus, qui per ejus respicere fenestras solebat. Quia ergo rebus visibilibus invisibilia præstantiora sunt, carnales quique ex semetipsis pensare debuerunt: atque per hanc, ut ita dixerim, scalam considerationis tendere in Deum: quia eò est, quò invisibilis permanet: & eò summus permanet, quò comprehendi nequaquam potest. Sunt verò nonnulli, qui Deum & esse, & incomprehensibilem esse non ambigunt: qui tamen ab eo non ipsum, sed dona exteriora quærent. Quæ cum ei servientibus deesse conspiciunt, ipsi servire contemnunt. De quorum adhuc verbis adjungitur:

Quæ in oratione postulanda sint, & quo modo.

CAPUT XXVII.

ET quid nobis prodest, si oraverimus illum? Cùm Deus in oratione non quæritur, citius in oratione animus lassatur: quia cùm illa quisque postulat, quæ fortasse juxta occultum judicium Deus tribuere recusat, ipse quoque venit in fastidium, qui non vult dare quod amatur. Sed se magis Dominus quam ea quæ condidit, vult amari, æterna potius quam terrena postulari, sicut scriptum est: *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Qui enim non ait, dabuntur, sed adjicientur: profectò indicat aliud esse quod principaliter datur, aliud quod superadditur. Quia enim nobis in intentione æternitas, in usu verò temporalitas esse debet, & illud datur, & hoc nimirum ex abundantia superadditur. Et tamen sæpe homines, cùm bona temporalia postulant, æterna verò præmia non requirunt, petunt quod adjicitur, & illud non desiderant ubi adjiciatur. Nec lucrum suæ esse petitionis deputant, si hic sint temporaliter pauperes, & illic beatitudine divites in æternum vivant: sed solis, ut dictum est, visibilibus intenti, labore postulationis renuunt invisibilia mercari. Qui si superna quærerent, jam cum fructu labore exhiberent: quia cùm mens in precibus ad auctoris sui speciem anhelat, divinis desiderii inflammata, supernis conjugitur; ab inferioribus separatur; a more fervoris suis aperit ut

A capiat, & capiens inflamat; & superiora amare jam fursum ire est; dumque magno desiderio ad cælestia inhiat, miro modo hoc ipsum quod accipere quærit degustat. Sequitur.

Quod Sancti habeant in manu bona temporalia, quia ita ut res postulat, hilari animo tribuunt: reprobi vero non tam ea habent, quam ab eis capite mente tenentur.

CAPUT XXVIII.

Verumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium eorum longe sit à me. Bona in manu habet, qui despiciendo temporalia sub dominio mentis premit. Nam quisquis ea nimè diligit, se magis illis quam sibi ipsa supponit. Multi etenim justorum in hoc mundo divites fuerunt, rebus & honoribus fulti habere multa videbantur, quorum mentem quia eorum quæ aderant delectatio nimia non possidebat, bona illorum in manu erant; quia potestati animi subiecta tenebantur. At contra iniqui ita se totis desiderii in exteriorum rerum appetitionibus fundunt, ut non magis ipsi habita teneant, sed ab his quæ habent, captiva mente teneantur. Quia igitur non sunt in manu eorum bona sua, rectè subjungitur: [*Consilium eorum longe sit à me.*] Quid namque est iniquorum consilium nisi terrenam gloriam quærere. æternam negligere, salutem temporalem cum damno interiori appetere, & dolores transitorios ad æternos gemitus commutare: Vir igitur sanctus has iniquorum cogitationes intuens apernetur, & dicat: [*Consilium eorum longe sit à me.*] Quia nimirum esse bonum incomparabiliter videt: ad breve tempus eligit hinc sub flagello genere, quam æterna ultionis supplicia tolerare. Sed neque in hac vita hi qui in ea prosperari appetunt, continuè prosperantur. Nam plerumque eorum gaudia, suborti gemitus interrumpunt. Unde subditur:

Quod lucerna carnalium extinguitur, quoties divitiis vel honoribus vel gloria privantur.

CAPUT XXIX.

Quoties lucerna eorum extinguitur, & superveniet eis inundatio, & dolores dividet furoris sui. Sæpe impius lucernam suam, filiorum vitam æstimat: sed cùm filius qui nimè amatur, subtrahitur, lucerna impij, quæ videbatur extincta est. Sæpe impius præsentis honoris gloriam lucernam putat: sed dum, sublata dignitate, dejicitur, lucerna extincta est, quæ ei juxta desiderium lucebat. Sæpe impius opes terrenæ substantiæ adesse sibi, quasi magnam luminis lucernam putat: sed cùm, irruente damno, divitias, quas plus se amabat, perdidit, quid iste aliud quam lucernam, in cuius lumine gaudebat, amisit? Qui ergo gaudere de æternis non appetit, neque hic ubi solidari vult, potest continuè lætari. Nam quoties lucerna impiorum extinguitur, & supervenit eis inundatio, & dolores dividit furoris sui. Inundatio impiis supervenit, cùm dolorum fluctus ex aliqua adversitate patiuntur. Omnipotens enim Deus cùm se despici, & in terrena videt concupiscentia lætari: hoc quoque doloribus percutit, quod sibi videt in cogitatione impij præferri. Bene autè dicitur: (*Et dolores dividet furoris sui*) Qui enim æternos dolores impio per retributionem servat, & aliquando ejus mentem etiam temporali dolore transverberat: quia hic quoque & illic percutit, furoris sui super impium dolores dividit. Neque enim pœna præfens, quæ injusti animam à pravis desiderii non immutat, ab æternis suppliciis liberat. Unde & per Psalmistam dicitur: *Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur & spiritus procellarum.*

cellarum, multos nimirum dolores intulit. Sed A
quia ab eis doloribus peccator, qui non corrigitur,
ad æterna supplicia vocatur, eisdem dolores non
jam totum calicem, sed partem calicis dixit: quia
videlicet eorum passio hic quidem per dolores inci-
pitur, sed in ultione perpetua consummat. De
quorum adhuc sine subjungitur:

*Quod reproborum visa favilla & palea
comparetur.*

CAPUT XXX.

22. **E**Runt sicut palea ante faciem venti, & sicut fa-
villa quam turbo dispergit. Iniquus cum in po-
testate conficitur, cum valde in oppressionibus &
violentiis effrenatur, ab infirmorum cogitationi-
bus gravis nimium, & quasi in hoc mundo radica-
tus æstimatur. Sed cum districti iudicis sententia
yenerit, omnes iniqui quasi paleæ ante ventum
erunt: quia, ut ita dicam, iræ flatu subito levantur
atque asportantur ad ignem, quos hic in suis quon-
dam præjudiciis quasi duri ponderis superiacentem
molem indigentium lacrymæ movere non poterant.
Et ad rapientis iudicij manus leves sunt: qui per
injustitiam proximis graves fuerunt. (Et sicut fa-
villa, quam turbo dispergit.) Ante omnipotentis
Dei oculos iniqui vita favilla est: quia etsi appareat
ad momentum viridis, ab ejus tamen iudicio jam
consumpta cernitur: quia consumptioni est æternæ
deputata. Hanc favillam turbo dispergit: quia
Deus manifestus venit: Deus noster, & non flebit.
Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu ejus
tempestas valida. Hujus enim tempestatis turbine
ab æterni conspectu iudicis iniqui rapiuntur: &
qui hinc mentem desiderio perverlo solidaverant, ibi
paleæ & favilla videbuntur: quia eos ad æterna
supplicia turbo rapiens asportat. Sequitur:

*Quod peccata patrum redundant in filios usque
ad tertiam & quartam progeniem.*

CAPUT XXXI.

DEus servabit filiis illius dolorem patris: & cum
reddiderit, tunc sciet. Scriptum novimus.
Quis reddis peccata patrum in filios ac nepotes, in
tertiam & quartam generationem. Et rursum scri-
ptum est: Quid est quod inter vos parabolam verti-
tis in proverbium istud in terra Israel, dicentes: Pa-
tris tres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum ob-
stupuerunt? Virgo ego dicit Dominus Deus, si erit vo-
bis ultra parabola hæc in proverbium in Israel. Ecce
dist. 4. c. omnes anime, mea sunt; ut anima patris, ita & ani-
ma filij, mea est. Anima que peccaverit, ipsa morie-
tur. In utraque igitur hæc sententia dum dissimilis
sensus invenitur, auditoris animus ut discretionis
viam subtiliter requirat instruitur. Peccatum quip-
pe originale à parentibus trahimus: & nisi per gra-
tiam baptismatis solvamur, etiam parentum pecca-
ta portamus: quia unum adhuc videlicet cum illis
sumus. Reddit ergo peccata parentum in filios, dum
pro culpa parentis, ex originali peccato anima pol-
luitur prolis. Et rursum non reddit parentum pec-
cata in filios: quia cum ab originali culpa per ba-
ptismum liberamur, jam non parentum culpas, sed
quas ipsi committimus, habemus. Quod tamen in-
telligi etiam aliter potest: quia quisquis pravi pa-
rentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto
constringitur. Quisquis autem parentis iniquita-
tem non imitatur, nequaquam delicto illius grava-
tur. Unde fit, ut iniquus filius iniqui patris non so-
lum sua quæ addidit, sed etiam patris peccata per-
solvat; cum vitis patris, quibus iratum Dominum
non ignorat, etiam suam adhuc malitiam adjunge-
re non formidat. Et iustum est, ut qui sub districto
iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogat
S. Greg. Tom. I.

tur in vita præfenti etiam culpas parentis iniqui per-
solvere. Unde & illic dictum est: Anima patris mea
est, & anima filij mea est. Anima que peccaverit, ipsa
moriatur: quia in carne nonnumquam filij etiam ex
patris peccato perimuntur. Deleto autem origina-
li peccato, ex parentum nequitia in anima non te-
nentur. Quid enim est quod parvuli filij plerum-
que à dæmonibus arripiuntur, nisi quod caro filij ex
patris pœna multatur? In semetipso enim percuti-
tur pater iniquus, & percussio vim sentire con-
temnit. Plerumque percuitur in filiis, ut acrius
utatur: & dolor patris carni filiorum redditur, qua-
tenus per filiorum pœnas niens patris iniqua pu-
niatur. Cum verò non parvuli, sed jam præfectio-
res filij ex parentum culpa feriuntur, quid aliud
apertè datur intelligi, nisi quod illorum etiam pœ-
nas luunt, quorum facta secuti sunt? Unde & rectè
dicitur: Usque ad tertiam & quartam progeniem.
Quia enim usque ad tertiam & quartam progeniem,
eam quam imitantur filij parentum vitam possunt
videre, usque ad eos ultio extenditur, qui viderunt
quod malè sequerentur. Et quia impiorum oculos
culpa claudit, sed in extremum pœna aperit, rectè
subjungitur. (Et cum reddiderit, tunc sciet.) Nescit
enim impius mala quæ fecit, nisi cum pro eisdem
malis puniri jam cœperit. Unde & per Prophetam
dicitur: Et tantummodo sola vexatio intellectum
dabit auditui. Tunc namque intelligit quod audi-
vit, cum se jam pro contemptu vexari doluerit.
Hinc per Balaam de semetipso dicitur: Dixit homo: Num-
cujus obrutus est oculus: dixit auditor sermonum
Dei, qui visionem omnipotentis intuitus est, qui ca-
det: & sic aperientur oculi ejus. Consilium quippe
contra Israëlitas præbuit, sed post in pœna vidit
quid prius ex culpa commiserit. Electi autem quia
ne peccare debeant prævident: eis videlicet oculi
ante casum patent. Iniquus verò post casum oculi-
los aperit: quoniam post culpam jam in pœna sua
conficit, quia malum debuit vitare, quod fecit. De
cujus inutilli jam tunc scientia subinfertur: (Vide-
bunt oculi ejus interfectionem suam, & de furore om-
nipotentis bibet.) Qui si in hac vita positus, cul-
pam suam videre voluisset, de Omnipotentis post-
modum furore non biberet. Sed qui hinc avertit
oculos à respectu criminis, illic declinare non valet
sententiam damnationis. Sæpe verò hi, qui suppli-
cia æterna non metuunt, prava agere pro tempora-
li saltem percussione pertimescunt. Sed sunt non-
nulli, qui ita in iniquitate duruerunt, ut nec in ipsis
metuant ferri quæ amant, dummodo quæ perversè
cogitaverint expleant. Unde hoc in loco de iniqui
hujus obduratione subjungitur: (Quid enim ad
eum pertinet de domo sua posse? aut si numerus men-
sum ejus dimidiatur? Neque enim sic debemus ac-
cipere, ut iniquus iste postea quam damnatus æter-
nis suppliciis fuerit, de domo sua, id est, cognatis
quos reliquerit, minime cogitavit: cum per semet-
ipsam Veritas dicat, quia dives, qui in inferno se-
pultus fuerat, de quinque fratribus quos reliquerat,
etiam in supplicio positus curam gerebat. Omnis
namque peccator prudens erit in pœna, qui stultus
fuit in culpa: quia ibi jam dolore constrictus, ad
rationem oculos aperit, quos hic voluptati deditus
clauit: & pœna torquente exigitur ut sapiat, qui
hic excecante se superbia despiciebat. Cui tamen sa-
pientia jam nunc minime proderit: quia hoc ubi
operari juxta sapientiam debuit, tempus amisit. Pro
summo hic namque bono concupiscit germen ge-
neris habere: domum familia & opibus replere, &
diu in hac carnis corruptione vivere. Sed si fortasse
aliquid ad ejus desiderium veniat, quod tamen
obtinere non possit nisi cum offensione conditoris,
ejus animus ad paululum perturbatus cogitat, quia
si hoc egerit hic, unde offensam sui conditoris in-
currat; in domo, in filiis, in vita percucitur. Sed su-
ff

Luc. 16.

Dist. 28.

c.

Qui ea.

perbia sua protinus instigatus obdurecit: & quamlibet in domo, quamlibet in vita percussione sentiat, nequaquam curat, dummodo quæ cogitaverit expleat: & quousque vivit, voluptates suas perficere non desistit. Ecce enim domus ejus pro culpa percussit: sed [quid ad eum pertinet de domo sua post se?] Ecce pro ultione pravi operis ea quæ esse potuit vitæ longitudo, brevitur: sed quid ad eum pertinet, [si numerus dierum ejus dimidietur?] Et in hoc ergo se peccator contra Deum erigit, ubi Deus omnipotens ejus erectionem frangit: & nec illata percussio mentem humiliat, quam in deliberatione contra Dominum obstinatio obdurat. Et notandum, quàm gravis culpæ reatus sit, & pœnam pro culpa menti proponere, & tamen nec tormenti metu sub jugo conditoris cervicem cordis inclinare.

Quod secreta Dei iudicia nemo ad plenum intelligat.

CAPUT XXXII.

24. **S**ED ecce cùm hæc audimus, cordi nostro quæsitio oritur, cur omnipotens & misericors Deus in tantam cæcitatem cadere rationem mentis humanæ permiserit? Ne verò quisquam ultra quàm debet occulta Dei iudicia discutere præsumat, rectè subjungitur: [Numquid Deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos iudicat?] Cùm in his quæ de nobis aguntur, ambigimus, debemus alia quæ nobis sunt certa, conspiciere; & eam quæ de nostra nobis incertitudine surrexerat, cogitationis querelam placare. Ecce enim quòd electos ad vitam flagella revocant, & à malis actibus reprobos nec flagella compescunt, omnipotentis Dei iudicia super nos valde occulta sunt, & injusta non sunt. Sed si tendamus oculum mentis ad superiora, in illis aspiciamus quia de nobis quid iuste conqueri non habemus. Omnipotens enim Deus angelorum merita discernens, alios in æterna luce sine lapsu permanere constituit: alios sponte lapsos à statu suæ celsitudinis, in æternæ damnationis ultione prostravit. Nobiscum igitur injustè nil agit, qui & subtiliorem nobis naturam iustè iudicavit. Dicat ergo: [Numquid Deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos iudicat?] Qui enim super nos mira facit, constat proculdubio quia de nobis scienter omnia disponit. His itaque præmissis, adjungitur, ubi humanus animus in requisitione fatigatur. Nam subditur: [Iste moritur robustus & sanus, dives & felix, viscera ejus plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur: alius vero moritur in amaritudine anime suæ absque ullis opibus.] Ista cùm ita sint, quis omnipotentis Dei secreta discutiat, cur hæc ita esse permittat? Sed rectis & reprobis vita quidem dispar est: carnis autem in morte corruptio dispar non est. Unde subjungitur: [Et tamen simul in pulvere dormient, & vermes operient eos.] Quid ergo mirum, si prosperitate vel adversitate præsentis sæculi dissimiliter ad momentum redeunt? Illa est ergo solummodo vita cogitanda, in qua cum resurrectione carnis ad finem dissimilem pertingitur retributionis. Quæ est enim iniquis salus aut robor, qui adeps & divitiæ, dum totum hîc cum celeritate relinquitur, & illic retributio, quæ nunquam relinqui possit, invenitur? Sicut autem huius iniqui lætitia transit ad pœnam, ita afflictus innocentis pœna transit ad lætitiā. Nec divitiæ ergo debent mentem extollere, nec inopia perturbare. Unde beatus Job inter damna rerum nulla admittit ad animum damna cogitationum: sed ad eos qui se in percussione despiciunt, redarguendo subjungit, dicens:

Quod hæretici de Sanctis sentiant iniqua, qui nequaquam eos flagellari à Deo nisi propter peccata existimant: & quod vermes terrena sollicitudinis non rodant iustum, qui devorat impium.

CAPUT XXXIII.

ERRÈ novi cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Ubi est domus principis, & ubi tabernacula impiorum? Impium enim crediderant, quem ablatis rebus, temporaliter destructum videbant. Sed sanctus vir tantò eos alta consideratione dijudicat, quantò inter damna quæ pertulerat, infraacta rectitudine stabat. Quid enim ei foris rerum damna nocuerant, qui illum non amiserat, quem interius amabat? Hoc verò quod dicitur: [Simul in pulvere dormient, & vermes operient eos:] si quis forsitan accipere per allegoriam velit, explere breviter possumus, si de iniquo hoc divite ea quæ sunt jam dicta, percipiamus. Dicitur namque: [Viscera ejus plena sunt adipe.] Sicut enim ex abundantanti cibo adeps, ita ex abundantia rerum superbia nascitur, quæ impinguat mentem divitis, dum elevatur animus superbientis. Superbia quippe cordis quasi quædam pinguedo est crassitudinis. Unde quia plerique ex abundantia peccata perpetrant, per Prophetam dicitur: Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum. Sequitur: [Et medullis ossa illius irrigantur.] Amatores huius sæculi quasi ossa habent, quando in hoc mundo fortitudinem dignitatum possident. Sed si in exteriori dignitate desint terrenæ & domesticæ divitiæ, quantum ad iudicium suum ossa quidem habent, sed medullas in ossibus non habent. Quia ergo sic iste amator huius sæculi exteriori potestate fulcitur, ut etiam interiori terrenæ domus abundantia saginetur, dicitur: [Et medullis ossa illius irrigantur.] Vel certè ossa sunt huius divitis pravæ & duræ consuetudines: medullæ verò in ossibus, sunt ipsa desideria malè vivendi, quæ neque ex pravitate satisfactione fatiantur. Quæ medullæ quasi ossa irrigant, cùm prava desideria perverfas consuetudines suas in voluptatum delectatione conservant.

Quod peccatores hoc scient in pœnis, quod excacati in superbia dum viverent scire volebant: sed quia tempus operandi tunc non erit, nihil eis hæc scientia proderit.

CAPUT XXXIV.

ET sunt nonnulli, qui in hoc mundo divitias non habent, sed habere concupiscunt; elati esse appetunt; quamvis in hoc mundo quod cupiunt, obtinere non possunt: & cùm nullis rebus vel honoribus fulti sint: per mala tamen desideria in conspectu interni iudicis reos conscientia addicit. Talis etenim quisque plerumque ideo affligitur, quia discescere ac superbiere non prævalet. De quo & subditur: [Alius vero moritur in amaritudine anime suæ absque ullis opibus.] Ecce unde dives superbo corde inaniter gaudet, inde pauper alius superbo corde inanius affligitur. Bene autem de utrisque subjungitur: [Et tamen simul in pulvere dormient, & vermes operient eos.] In pulvere enim dormire, est in terrenis desideris oculos mentis claudere. Unde unicuique peccanti & in culpa sua dormienti dicitur: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Vermes verò qui de carne nascuntur, eos simul operiunt: quia sive divitis, sive pauperis superbientis animum curæ carnales premunt. In rebus etenim terrenis pauper & dives reprobos, quamvis non pari prosperitate fulciantur; pari tamen anxietate turbantur: quia quod ille jam cum metu habet, iste cum anxietate appetit: & quia habere non valet, dolet. Dicatur ergo: [Simul in pulvere dormient, & vermes operient eos.] quia etiam non simul rebus tenu-

portantibus sublevantur, simul tamen in cura rerum temporalium mentis torpore sopiuntur. Simulque eos vermes operiunt: quia vel istum ut concupita habeat, vel illum, ne habita amittat carnales cogitationes premunt. Beatus autem Job qui nec habitis rebus elatus fuerat, nec amissas cum anxietate requirebat; quia nullis exterioris damni cogitationibus mordebatur, cum vermes cordis non operuerant. Et quia in terrena cura mentem suam non deiecerat, nequaquam in pulvere dormiebat. Sequitur: [*Certe novi cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas.*] Cum scriptum sit: *Quis scit hominum que sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est?* qua ratione nunc dicitur: [*Certe novi cogitationes vestras?*] Sed tunc spiritus hominis ignoratur ab altero, cum verbis vel operibus non demonstratur. Nam cum scriptum sit: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*: per hoc quod foris agitur, quidquid intus latet, aperitur. Unde rectè quoque per Salomonem dicitur: *Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.* Proinde beatus Job cum amicorum colloquentium cogitationes nosse se diceret, adjunxit: [*Et sententias contra me iniquas.*] ut ex patenti re ostenderet, quia hoc quod in eis latebat, invenisset. Unde ipsas quoque eorum iniquas sententias adjungit, dicens:

Quod impij in hoc seculo sibi tabernacula figant, & domus & principatus constituent: Sancti vero viatores dicuntur, & pertransseunt, nec in hoc mundo radices sui amoris figere dignantur.

CAPUT XXXV.

Dicitur enim: *Vbi est domus principis, & ubi tabernacula impiorum?*] Infirmi quique, qui in hoc mundo florere appetunt, & sicut magna mala, sic flagella pertimecunt, in eis quos flagellatos aspiciunt, culpas ex poena metiuntur. Quos enim percussos cernunt, Deo displicuisse suspicantur. Unde amici beati Job, quem percussum viderunt, impium fuisse crederunt: videlicet aestimantes quia si impius non fuisset, ejus tabernacula permanent. Sed ista non cogitat, nisi qui adhuc infirmitatis tædio laborat: qui in præsentis sæculi delectatione gressum cogitationis figit: qui transire ad æternam patriam perfectis desideriis nescit. Unde bene subjungitur: [*Interrogate quemlibet de viatoribus, & hac eadem illum intelligere cognoscetis. Quia in diem perditionis servatur malus, & ad diem furoris ducitur.*] Sæpe etenim diu divina patientia tolerat, quos jam ad supplicia præcisa condemnat: permittit florere, quos adhuc cernit deteriora perpetrare. Quia enim videt ad quam damnationis foveam tendant, hoc eis pro nihilo esse existimat, quod hæc perverfi relinquenda multiplicat. Sed quisquis præsentis vite gloriam diligit, magnam esse felicitatem deputat hæc secundum votum florere: quamvis cogatur postmodum supplicia æterna tolerare. Solus ergo ille conspicit nil esse quod iniquus floret, qui jam gressum cordis ab amore præsentis sæculi amovit. Unde rectè cum de sublequenti damnatione impij diceretur, præmittitur: [*Interrogate quemlibet de viatoribus, & hac eadem illum intelligere cognoscetis.*] Viator quippe dicitur, qui præsentem vitam, viam sibi esse, & non patriam attendit: qui in dilectione prætereuntis sæculi cor figere despicit: qui non remanere in transeuntibus, sed ad æterna pervenire concupiscit. Qui enim in hac vita viator esse non appetit, hujus vite prospera minime contemnit: & ea que ipse desiderat, cum abundare aliis viderit, miratur. Unde David propheta quoniam à dilectione præsentis sæculi jam corde transferat, iniqui gloriam describens, dicebat:

Vidi impium super exaltatum & elevatum sicut ces-

S. Greg. Tom. I.

A *drois Libani.* Sed quia cor huic mundo non subdidit, hunc jure despexit, dicens: *Transivi, & ecce non erat.* Effet quippe aliquid in ejus æstimatione impius, si ipse ab hoc sæculo per intentionem minime transisset. Sed is, cui non transeunti magnum aliquid esset, transeunti animo quàm nihil esset apparuit: quia dum æterna retributio cogitatur, præsens gloria quàm sit nulla cognoscitur. Hinc Moyses cum supernæ contemplationis gloriam quæreret dixit: *Transiens videbo visionem.* Nisi enim gressum cordis à sæculi amore removisset, nequaquam intelligere superna potuisset. Hinc Hieremias luctum cordis sui considerari depolens, ait: *O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus.* Qui enim præsentem vitam non quasi viam transeunt, sed quasi patriam attendunt, luctum cordis electorum considerare nesciunt. Illos ergo ut dolorem suum confiderent, Propheta exquirat, quos in hoc mundo contigit animum non fixisse. Hinc per Salomonem dicitur: *Aperi os tuum muto, & caussis omnium filiorum qui pertransseunt.* Muti enim dicuntur, qui prædicatorum verbis contradicendo minime resistunt. Qui etiam pertransseunt sunt: quia intentionem mentis in amore vite præsentis figere dedignantur. Igitur quia malus ad diem perditionis servatur, & ad diem furoris ducitur, hoc non nisi qui est viator, intelligit: quoniam qui cor in præsentibus fixit, quæ iniquo servantur supplicia non deprehendit. De quo adhuc subditur:

C *Quod Antichristum in fine sæculi Deus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui.*

CAPUT XXXVI.

Quis arguet coram eo viam ejus? & qua fecit, quis reddet illi?] Sæpe malus indignationem conditoris sui, quam in æternum passurus est, & in hac quoque vita positus experitur, dum prosperitatem quam amat, amittit, & adversitatem quam formidat, invenit. Et quamvis increpari de suis pravitatibus à justorum lingua etiam in prosperis valeat: scimus tamen, quod cum facta sua perversum quemque dejiciunt, justorum increpatio convalescat. Quia autem ratione nunc dicitur: [*Quis arguet coram eo viam ejus?*] dum etiam, iustis tacentibus, hoc quoque notum sit: quia toties hæc iniqui via arguitur, quoties ejus prosperitas interveniente adversitate turbatur. Sed beatus Job dum de omnium malorum corpore loqueretur, subitò ad omnium iniquorum caput verba convertit. Vidit enim, quod in fine mundi factan hominem ingrediens, quæ sacra Scriptura Antichristum appellat, tanta elatione extollitur, tanta virtute principatur, tantis signis & prodigiis in sanctitatis ostensione elevatur, ut argui ab homine ejus facta non valeant: quia cum potestate terroris adjungit etiã signa ostense sanctitatis, & ait: [*Quis arguet coram eo viam ejus?*] Quis videlicet hominum illum increpare audeat, cujus visum ferre pertimecitur? Sed tamen ejus viam non solum Elias & Enoch, qui in ejus exprobrationem ad medium deducuntur, sed etiam omnes electi arguunt, dum contemnunt, dum virtute mentis, ejus malitia resistunt. Sed quia hoc ex divina gratia, & non suis viribus faciunt, rectè nunc dicitur: (*Quis arguet coram eo viam ejus?*) Quis etenim nisi Deus, cujus adjutorio electi, ut resistere valeant, fulciuntur? Aliquando enim in Scriptura sacra cum interrogando, Quis ponitur, Omnipotens designatur. Unde scriptum est: *Quis suscitavit eum?* De quo per Paulum dicitur: *Quem Deus suscitavit à mortuis.* In eo ergo quod sancti viri ejus iniquitati contradicunt, non ipsi sunt qui viam ejus arguunt: sed ille est, ex cujus gratia confortantur. Et quia præsentia ejus,

Ff ij

qua in homine venturus est, multo atrocior in persecutione erit, quam nunc, cum minime cernitur; quia specialiter adhuc illo vase suo proprio non gestatur; bene dictum est: (Coram eo.) Multi enim nunc vias Antichristi dijudicantes corripunt: sed hoc quasi in ejus absentia faciunt, dum illum arguunt, quem adhuc specialiter non intuentur. Cum vero in illo damnando homine venerit, quisquis ejus presentia resistit, coram eo viam ejus arguit, cujus vires & conspiciet & contemnit. Vel certe viam ejus arguere, est prosperitatem cursus ejus, aeterno supplicio interveniente turbare. Quod quia solus Dominus propria virtute facturus est, de quo

2. Thess. 2. b. scriptum est: *Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui; recte dicitur: (Quis arguet coram eo viam ejus?) Unde & sequitur: (Et que fecit, quis reddet illi?) Quis nimirum, nisi Dominus? Qui solus illi perditio homini quae fecit reddet, dum potestatem ejus tam validam per adventum suum aeterna damnatione contriverit. Sed elatus iste princeps malorum, in hac vita quamdiu est positus, quid agat, audiamus.*

Quod congeries mortuorum sit multitudo peccantium, in quorum mentibus, quasi in sepulcris suis Satan vigilat.

CAPUT XX XVII.

29. **I**psa ad sepulcra ducitur, & in congerie mortuorum vigilabit. Quia sepulcra mortuos tegunt: quid aliud per sepulcra, quam reproborum corda signantur, in quibus extinctae a vita beatitudinis animae velut in sepulcris latent? Iniquus ergo iste ad sepulcra ducitur, quia in pravorum cordibus recipitur: quoniam soli eum illi suscipiunt, in quibus mortuae a Deo animae reperiuntur. De quo recte etiam, dum ejus supplicia describuntur, per Prophetam dicitur: *In circuitu illius sepulcra ejus, omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio. Illi quippe in inferno juxta ipsum sunt, in quibus idem malignus spiritus mortuus jacet. Qui iniquitatis ejus gladio percussi ceciderunt. Unde scriptum est: Qui liberaisti David servum tuum de gladio maligno. Recte autem dicitur: (Et in congerie mortuorum vigilabit.) quia nunc in congregatione peccantium astutiae suae infidias exercit. Pro eo autem quod in mundo raritas bonorum est, & multitudo malorum: recte mortuorum congeries nominatur, ut ipsa iniquorum multitudo signetur. *Lata enim via est, qua ducit ad perditionem, & multi sunt qui ingrediuntur per eam.* Satanæ itaque in congerie mortuorum vigilare, est in reproborum cordibus malitiae suae astutias exercere. De quo adhuc subditur:*

Quod diaboli suggestiones dulces sunt his, quos amor hujus mundi volent in profundum damnationis.

CAPUT XXXVIII.

Dulcis fuit glareis Cocytii. Graeca lingua cocytus luctus dicitur: qui tamen luctus, feminarum vel quorumlibet infirmantium solet intelligi. Sapientes vero hujus saeculi a luce veritatis exclusi, quasi umbras quasdam veritatis inquisitione tenere conati sunt. Unde Cocytum fluvium currere apud inferos putaverunt: videlicet designantes, quod hi qui digna doloribus opera faciunt, in infernum ad luctum decurrunt. Sed nos despiciamus umbram carnalis sapientiae, qui jam de veritate lucem tenemus: & cognoscamus voce beati viri cocytum luctum infirmantium dici. Scriptum quippe est: *Vigiliter agite, & confortetur cor vestrum. Qui enim in Deo confortari renuunt, ad luctum per animi infirmitatem tendunt. Glareas vero lapillos fluminum appellare consuevimus, quos aqua defluens trahit.*

A Quid ergo per glareas Cocytii, nisi reprobi designantur, qui suis voluptatibus dediti, quasi semper a flumine ad ima detrahuntur? Qui enim contra voluptates hujus saeculi stare fortiter nolunt, glareas Cocytii fiunt: quia suis quotidie lapsibus ad luctum tendunt, ut in aeternum post luceant, qui modò se in suis voluptatibus delectabiliter relaxant. Et quia antiquus hostis suum vas, illum reprobum hominem ingressus, dum dona perverfis tribuit, dum eos in hoc mundo honoribus extollit, dum eorum oculis prodigia ostendit, dum fluxae mentes hunc in suis prodigiis admirantur & sequuntur, bene de eo dicitur: *Dulcis fuit glareis Cocytii.* Cum enim hunc electi despiciunt, cum mentis calce contemnunt, illi eum sequentes diligunt, qui velut ab aqua voluptatis ad perpetuum luctum trahuntur: qui per terrenam concupiscentiam more glarearum quotidianis lapsibus ab ima dilabuntur. Aliis namque gustum suae dulcedinis per superbiam, aliis per avaritiam, aliis per invidiam, aliis per fallaciam, aliis per luxuriam porrigit: & ad quanta vitiorum genera pertrahit, quasi tot suae dulcedinis potus propinat. Nam cum aliquid superbum in mente persuadet, fit dulce quod dicitur: quia videri praelatus ceteris hominibus perverfis appetit. Dum mentis avaritiam infundere molitur, fit dulce quod occultè loquitur: quia per abundantiam necessitas vitatur. Dum aliquid de invidia suggerit, fit dulce quod dicitur: quia perverfa mens dum alium decescere viderit, exultat se eo minorem minime videri. Cum aliquid de fallacia persuadet, fit dulce quod suggerit: quia eo ipso quò fallit ceteros, prudens videtur sibi. Cum luxuriam deceptae menti loquitur, fit dulce quod suadet: quia in voluptate animum resolvit. Quot ergo vitia carnalium cordibus inserit, quasi tot potus suae dulcedinis eis porrigit. Quam tamen, ut praedixi, ejus dulcedinem non percipiunt, nisi qui presentibus voluptatibus dediti, ad perpetuum luctum trahuntur. Bene ergo dicitur: *[Dulcis fuit glareis Cocytii:] quia amarus electis, & suavis est reprobis. Illos enim solummodo suis delectationibus pacit, quos quotidianis lapsibus ad gemitum impellit. Sequitur:*

Quod diabolus ab initio mundi multo plures ante se traxit, quam finis mundi habeat, cum Antichristus venerit.

CAPUT XXXIX.

Et post se omnem hominem trahit, & ante se innumerabiles. Hoc loco homo, humana sapiens dicitur. Sed cum plus sint omnes quam innumerabiles, & post se omnes trahere dicatur: nisi quòd antiquus hostis reprobum tunc hominem ingressus, cunctos quos carnales invenit, sub suae jugum ditionis rapit? Qui & nunc priusquam appareat, innumerabiles quidem non tamen omnes carnales trahit: quia quotidie a carnali opere ad vitam multi revocantur: atque ad statum justitiae alij per brevem, alij vero per longam poenitentiam redeunt. Et nunc innumerabiles rapit, cum falsitatis suae stupenda hominibus signa non exhibet. Cum vero coram carnalium oculis miranda eis prodigia fecerit; post se tunc non innumerabiles, sed omnes trahit: quia qui bonis presentibus delectantur, potestati illius se absque retractatione subjiciunt. Sed sicut praefati sumus, quia plus est omnem hominem, quam innumerabiles trahere: cur prius dicitur quia omnem hominem trahit, & post in augmento innumerabiles subjiciuntur: Ratio namque expetit, ut prius quod minus est, & post in augmento, quod plus est, diceretur. Sed sciendum, quia hoc loco plus fuit innumerabiles dixisse, quam omnes. Post se enim omnem hominem trahit: quia in tribus annis & dimidio omnes quos in studijs vitae carnalis invenit, jugo suae dominationis

adstringit. Ante se verò innumerabiles traxit: quia per quinque millia & adhuc amplius annorū curricula, quavis carnales omnes trahere minime potuit; multo tamen plures sunt in tam longo tempore hi, quos ante se innumerabiles rapit, quàm omnes quos in tam brevi tempore rapiendos invenerit. Bene ergo dicitur: [*Post se omnem hominem trahit, & ante se innumerabiles:*] quia & tunc minus tollit, cum omnes tulerit: & nunc amplius diripit, cum corda omnium invadit. Hæc beatus Job, quia contra iniquorum principem mirè dissentit, qui in hac vita extolli permittitur, sed in adventu Domini destruitur; de se patenter ostendit, quia flagella Dominica non ex offensione susceperit: quoniam si iniquus

quisque in hac vita permittitur prosperari, necesse est ut electus Dei debeat sub flagelli fræno retineri. Ex qua re amicos arguit, dicens: [*Quomodo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?*] Amici beati Job eum consolari non poterant, in quo suis sermonibus veritati contraibant. Cumque hunc hypocritam vel impium dicerent, per hoc quòd ipsi mentientes perpetrabant culpam, augebant proculdubio pœnam iusti vulneribus afflicti. Nam Sanctorum mentes, quia veritatem diligunt, etiam culpa fallaciæ torquet alienæ. Quantò enim grave mendaciæ esse crimen aspiciunt, tantò hoc non solum in se, sed etiam in aliis oderunt.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM IOB LIBER DECIMVS SEXTVS.

CAP.
XXII.

RESPONDENS autem Eliphaz Themanites, dixit: Numquid Deo comparari potest homo, etiam cum perfecta fuerit scientia? Quid prodest Deo, si iustus fueris? aut quid ei confers, si immaculata fuerit vita tua? Numquid timens arguet te, & veniet tecum ad iudicium, & non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas? Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa: & nudos spoliasti vestibus. Aquam lasso non dedisti: & esurienti subtraxisti panem. In fortitudine brachii tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam. Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillarum comminuvisti. Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita. Et putabas tenebras te non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri. An cogitas quòd Deus excelso calo sit, & super stellarum vertices sublimetur? Et dicis: Quid enim novit Deus? & quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cali perambulat. Numquid semitam seculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui: qui sublati sunt ante tempus suum, & fluxius subvertit fundamentum eorum? Qui dicebant Deo, Recede à nobis: & quasi nihil possit facere Omnipotens, aestimabant eum, cum ille impleset domos eorum bonis. Quorum sententia procul sit à me. Videbunt iusti, & letabuntur, & innocens subsannabit eos. Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum devoravit ignis? Acquiesce igitur eis, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo. Si reversus fueris ad Omnipotentem, edificaberis, & longe facies iniquitatem à tabernaculo tuo. Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos. Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaccervabitur tibi. Tunc super Omnipotentem deliciis afflues, et levabis ad Deum faciem tuam. Rogabis eum, et exaudiet te, et vota tua reddes. Decernes rem, & veniet tibi, et in viis tuis splendet lumen. Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: et qui inclinaverit oculos suos, ipse salvabitur. Salvabitur innocens: salvabitur autem munditia manuum suarum.

Quòd Deus non indigeat iustitia nostra.

CAPUT PRIMUM.

QUÌ contra veritatis verba in allegatione deficiunt, sæpe etiam nota replicant, ne tacendo victi videantur. Unde Eliphaz beati Job sermonibus pressus, ea dicit quæ nullus ignorat. Ait enim: [*Numquid Deo comparari potest homo, etiam cum perfecta fuerit scientia?*] In comparatione enim Dei, scientia nostra ignorantia est. Ex Dei namque participatione sapimus, non comparatione. Quid ergo mirum, cum illud quasi per doctrinam dicitur, quod fecit potuit, etiam si taceretur? Qui adhuc Dei potentiam quasi defendendo subjungit: [*Quid prodest Deo, si iustus fueris? aut quid ei confers, si immaculata fuerit vita tua!*] In omni quippe quòd

B bene agimus, nosmetipsos, non autem Deum juvamus. Unde & per Psalmistam dicitur: *Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non indiges.* Ipse enim verè nobis Dominus: quia & utique Deus est, qui bono non indiget servientis, sed bonitatem confert, quam recipit: ut oblata bonitas non ipsi, sed prius accipientibus, & post redendentibus proficit. Nam etsi in iudicium Dominus veniens, dicit: *Quamdiu fecistis mihi de his fratribus meis minimis, mihi fecistis:* mira hoc pietate loquitur ex suorum compassione membrorum. Et ipse nos per hoc quòd caput nostrum est, adjuvat, qui per nostra bona opera in suis membris adjuvatur. Adhuc adjungit Eliphaz, quod nullus ignorat, dicens: [*Numquid timens arguet te, & veniet tecum ad iudicium?*] Quis hoc vel desipiens sentiat, quòd Dominus ex timore nos arguat, & ex metu judi-

FF iij